

FoU rapport nr. 2/2014

Hvor ble de av?

**En studie av mobilitetsmønstre blant unge i
Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion et-
ter videregående skole**

Eugene Guribye

Knut Hidle

Arild Vangstad

Tittel	Hvor ble de av? En studie av mobilitets mønstre blant unge i Kristiansand bo- og ar- beidsmarkedsregion etter videregående skole
Forfattere	Eugene Guribye, Knut Hidle og Arild Vangstad
Rapport	FoU-rapport nr. 2/2014
ISBN-nummer Trykk	
ISSN-nummer	1892-0497 (pdf)
Trykkeri	Kai Hansen, 4626 Kristiansand
Bestillingsinformasjon	
Utgiver	Agderforskning Gimlemoen 19 N-4630 Kristiansand
Telefon	48 01 05 20
Telefaks	38 14 22 01
E-post	post@agderforskning.no
Hjemmeside	http://www.agderforskning.no

Forord

Dette prosjektet er finansiert av Sørlandet Kompetansefond og inngår i Agderforsknings Program for levekårsforskning: Agders uutnyttede ressurser. Funnene i prosjektet er også relevante for Agderforsknings program *Agder-Komp*. Dette er et brukerorientert, praksis- og politikkrelevant forskningsprogram som søker å generere ny kunnskap om tre av de store politikkområdene i Agderregionen; 1) kompetanse og utdanning, 2) levekår og folkehelse og 3) arbeids- og næringsliv og utvikle mer kunnskap om sammenhengene mellom disse områdene.

Formålet med den foreliggende studien har vært å undersøke forholdene mellom gjennomstrømning i videregående opplæring og regional mobilitet. Vi har også undersøkt potensielle sammenhenger knyttet til kjønn og innvandrerbakgrunn. Datasettet er bestilt fra Statistisk Sentralbyrå. Eugene Guribye har vært prosjektleder for prosjektet, og Knut Hidle og Arild Vangstad har bidratt til design, utforming, analyser og rapportarbeid. I tillegg har Christine Svarstad bidratt til å klargjøre datasettet fra SSB.

Kristiansand 9. april 2014

Eugene Guribye

Innholdsfortegnelse

FORORD.....	I
INNHALDSFORTEGNELSE.....	II
1 INNLEDNING.....	1
2 MOBILITET OG MIGRASJON – NOEN TEORETISKE BETRAKTNINGER.....	4
3 UTVALG OG METODE	8
4 HVOR BLE DE AV?.....	10
4.1 Bostedskommune.....	10
4.2 Studieland	12
4.3 Sysselsetting og arbeidsstedskommune	13
4.4 Innvandringskategorier og mobilitet.....	17
4.5 Kjønn og mobilitet.....	26
4.6 Høyere utdanning og mobilitet	29
5 SAMMENDRAG OG DISKUSJON AV FUNNENE.....	39
LITTERATURLISTE	44
FOU INFORMASJON.....	47

1 Innledning

Denne rapporten undersøker faktorer relatert til utdanning og sysselsetting i forhold til mobilitetsmønstre blant unge mennesker i Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion. Tidligere forskning har for eksempel vist at valg av utdanningssted har stor betydning for hvor en bosetter seg i fremtiden (Stambøl, 2013; Grythfeldt og Heggen, 2012). Dermed kan slike mobilitetsmønstre ha stor betydning for tilfang av kompetanse og utvikling i regionen.

Vi vet lite om sammenhenger mellom gjennomstrømning i videregående skole og mobilitetsmønstre. Høyt frafall i videregående opplæring er betraktet som et felles problem i de nordiske landene (Markussen, 2010), og er også til dels et internasjonalt problem (NOU 2009:18). Mindre frafall kan være viktig for å bedre tilknytning til arbeidsmarkedet, det kan redusere inntektsforskjeller og omfanget på bruk av offentlige trygde- og stønadsordninger, og det kan minske sannsynligheten for kriminalitet, spesielt blant menn (St. meld. nr. 44, 2008-2009; OECD, 2008; Falch & Nyhus, 2009). De samfunnsmessige kostnadene for hvert kull av elever med frafall er estimert til om lag 5 milliarder kroner (Hernes, 2010). Siden Reform 94 har antallet som fullfører videregående utdanning vært på ca 70 %. Det nasjonale målet er at innen 2015 skal 75 % gjennomføre påbegynt videregående utdanning. Begge de to agder-fylkene ligger noe over landsgjennomsnittet for gjennomføring, og Vest-Agder noe høyere enn Aust-Agder. Sentrale myndigheter har som målsetting at ”alle elever og lærlinger som er i stand til å gjennomføre videregående opplæring med kompetansebevis som anerkjennelse for videre studier eller i arbeidslivet” skal gjøre det (Utdanningsdirektoratet 2011:89).

Når det gjelder ungdom med innvandrerbakgrunn er det et sammensatt bilde som tegner seg. På et generelt grunnlag har elever med ikke-vestlig bakgrunn et høyere frafall enn majoriteten og elever med vestlig bakgrunn (Grinland, 2009; Fekjær, 2006). På de studieforbereidende retningene er det lavere gjennomføringsgrad blant både gutter og jenter enn blant majoritetsungdom, men jenter fullfører i betydelig større grad yrkesfaglige program enn gutter (Støren, 2010). Forskning viser imidlertid at når det kontrolleres for sosial bakgrunn og dårlige grunnskolekarakterer, forsvinner en del av forskjellene mellom majoritets elever og minoritets elever (Fekjær og Brekke, 2009; Bakken, 2003; Grinland, 2009). I tillegg er det store forskjeller med hensyn til landbakgrunn. Enkelte nasjonaliteter gjør det faktisk bedre enn majoritetsbefolkningen i det norske skolesystemet (Fekjær og Brekke, 2009).

Ungdom med innvandrerbakgrunn tar også oftere til på prestisjetunge utdanninger enn hva majoritetsungdommen gjør. Både norsk og internasjonal

forskning viser at utdanningsambisjonene blant ungdom med minoritetsbakgrunn ofte er større enn hva den er blant majoritetsungdom (Bakken, 2003; Bakken og Sletten, 2000; Heath et al., 2008). Flere studier peker på et såkalt «innvandrerdriv» når det gjelder innvandreres utdanningsambisjoner (Birke-lund og Mastekaasa, 2009; Lauglo, 2000). Foreldres utdanningsnivå har generelt mindre å bety for elever med ikke-vestlig bakgrunn enn for ungdommer fra den øvrige befolkningen, noe som kan skyldes et ønske om sosial mobilitet og at barna skal benytte seg av utdanningsmuligheter som foreldrene ikke hadde i hjemlandet, f.eks. gratis skolegang (Støren og Helland, 2009). Studenter med ikke-vestlig bakgrunn ved høyere utdanning er sterkt representert på studier som vi oppfatter som de mest prestisjefulle (Støren, 2010). Forskning viser også at det er større sosial mobilitet som følge av høyere utdanning blant minoritetsungdom enn hva det er blant majoritetsungdom (ibid). Men på tross av at det er flere med lav sosial bakgrunn blant innvandrerungdom som begynner i høyere utdanning enn blant etnisk norsk ungdom (Holth Mathiesen 2012), later forskjellen i arbeidsmarkedstilpasningen mellom majoritetsungdom og minoritetsungdom til å være større jo høyere utdanning en har (Støren, 2010).

For å forebygge frafall hos alle elevgrupper har myndighetene blant annet iverksatt tiltak som skal bidra til økt profesjonalisering av rådgiverne, inkludert økt satsing på etter- og videreutdanning for å hjelpe elevene med å foreta mer reflekterte valg. Det legges opp til større informasjonsflyt og samarbeid på tvers av skoleslag og nivåer slik at hver enkelt elev vil kunne fanges bedre opp og på et mye tidligere stadium. Også pedagogikken og organiseringen av undervisningen diskuteres, og en arbeider i økende grad med å etablere undervisningsteam som også virker veiledende på den enkelte lærer, og hvor klasseledelse vektlegges. På Agder arbeides det for tiden etter disse hovedlinjene både organisatorisk og pedagogisk. Virkemidler er blant annet økning av antall rådgivere, økt krav til rådgivere, bedre samarbeid med NAV og bedre samarbeid mellom skoleslagene. Hernes (2010) har anbefalt at Rådgivningstjenesten i videregående skole styrkes i alle fylker langs de linjer som er utprøvd i Aust-Agder.

Det vi imidlertid vet lite om, er i hvilken grad den regionale innsatsen mot frafall bidrar til å sikre kompetansekraft i regionen på lengre sikt. Her kommer også faktorer som utdanningsvalg og mobilitetsmønstre inn. I denne rapporten tar vi utgangspunkt i et sentralt trekk ved det norske regionale flyttemønsteret, nemlig at en økende andel unge som tar høyere utdanning flytter til storbyene (St.meld. nr. 31, 2002-2003). Rundt 40 prosent av alle som melder flytting inn til storbyene i løpet av ungdomsfasen blir værende når de er etablert med arbeid og familie. Samtidig er det en økende tendens til at vi-

dereflyttere flytter til storbyenes omland. En høy andel av innvandrerne flytter fra sine første bosettingskommuner og inn til storbyene, spesielt Oslo. En betydelig lavere andel av disse flytter ut igjen fra storbyene når de etablerer seg (ibid).

Flere årsaksforhold er avdekket knyttet til frafall og gjennomføring (e.g. (Holth Matiesen, 2012; Markussen og Seland, 2012; Buland et al., 2007). Likevel vet man lite om forholdet mellom disse faktorene og regional mobilitet. Dette er viktig for å forstå hvorvidt frafall primært er et regionalt problem, eller om man via regional mobilitet overfører frafallsproblematikk til andre regioner. Problemstillingen kan også snus: Kan det tenkes at regionen eksporterer elever som gjennomfører videregående skole ut av regionen som fremtidige ressurskilder i andre regioner, mens de som faller fra blir værende igjen i regionen? Ettersom man vet at elever med innvandrerbakgrunn har større frafall enn andre elever, og at innvandrere i større grad enn andre flytter fra sine første bosettingskommuner og inn til Oslo hvor de også etablerer seg, er denne tematikken også interessant forhold til elever med innvandrerbakgrunn. Videre er det et spørsmål hvorvidt det er relevante kjønnsforskjeller knyttet til denne potensielle mobilitetsdynamikken.

I denne rapporten undersøkes sammenhenger mellom frafall, gjennomføring og regional mobilitet. Studien som ligger til grunn har vært gjennomført som en pilotstudie i Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion, med tanke potensiell på videreføring i et hovedprosjekt som tar for seg flere geografiske regioner.

Problemstillinger for dette arbeidet har vært:

- Er det slik at det er hovedsakelig elever som har gjennomført videregående skole som flytter ut av regionen, mens elever som har falt fra hovedsakelig blir værende i regionen?
- Er det forskjeller med hensyn til forholdet mellom mobilitet, frafall/gjennomføring av videregående skole og om elevene har innvandrerbakgrunn eller ikke?
- Er det tilsvarende forskjeller knyttet til elevenes kjønn?
- I hvilken grad er eventuelt den regionale mobiliteten knyttet til selssetting eller høyere utdanning?

2 Mobilitet og migrasjon – noen teoretiske betraktninger

Migrasjon og mobilitet er sentrale stikkord i spørsmålene denne rapporten reiser. Problemstillingen om hvorvidt de som fullfører og de som ikke fullfører videregående skole flytter på seg eller ikke berører noe av kjernen i den klassiske migrasjonsteorien. Migrasjon defineres gjerne som en persons bevegelse mellom to steder over en lengre periode. Slike bevegelser behøver ikke være å krysse grenser, for eksempel nasjonale grenser, og er ikke definert av en gitt distanse. *Med andre ord er ikke migrasjon ensbetydende med statistikken vi fører over mennesker fra andre land som velger å slå seg ned i Norge*, men kan forstås i en videre betydning i forhold til romlige forflytninger. For at vi skal kunne kalle en bevegelse migrasjon tenker vi likevel at forflytningen må ha et innslag av permanent status, og ikke bare kort og midlertidig. Rundt 60 prosent av all årlig flytting i Norge er videreflytting, og Distriktssenteret har anbefalt at tilflyttingsarbeidet i rurale strøk bør være innrettet etter budskapet «bli her» i stedet for «flytt hit» (Distriktssenteret 2013). Dette viser at skillet mellom migrasjon og ulike former for romlig mobilitet er vanskelig å trekke.

En sentral diskusjon i migrasjonsstudier har vært om migrasjon er frivillig eller tvungen. Ofte ses dette forholdet som et kontinuum som viser det relative nivå av frihet. Det vises gjerne til to klassiske teorier innen migrasjon. Den ene er Ravenstein fra 1885 og den andre er *Push-Pull* teorien utviklet på 1950- og 1960 tallet, og da særlig av Lee (1966). Ravenstein sin teori var en demografisk modell og inspirert av naturvitenskapen. Det sentrale i teorien er at det meste av migrasjonen skjer over korte avstander, og at migrasjon er influert av teknologisk utvikling. Dette var altså opptakten til studier av migrasjon og mobilitet som ikke utelukkende fokuserte på migrasjon mellom nasjoner. Lee på sin side videreutviklet Ravenstein sine teorier til *Push-Pull* tesen. Sentralt her er hvor du som migrant kommer fra, egenskaper ved stedet du vurderer å flytte til, mellomliggende hindringer i en flytteprosess og personlige faktorer.

Push-pull tesen kan åpenbart ha en forklaringskraft for hvordan vi kan forstå flytting og frafallsproblematikk. Sentralt i teorien om *Push-Pull* er at det er positive og negative egenskaper ved stedet en bor og steder en vurderer å flytte til som spiller inn. Viljen til å tilegne seg mer kunnskap og kompetanse, arbeid og annen erfaring kan være en viktig driver om en mener mulighetene for dette er sterkere å realisere andre steder enn der en bor. Dette, kombinert med tradisjon og sosiale relasjoner og tilhørighet kan danne et viktig bilde for hvorfor unge flytter eller lar det være. Om for eksempel arbeids-

markedet i Oslo vurderes som bedre enn i Kristiansand, så kan det være grunn nok til å flytte. Arbeid er også en viktig grunn for flytting i Grimsrud (2012) sine studier av urban-rural flytting. Hun finner videre at nordmenn som flytter fra typisk urbane områder til rurale områder først og fremst er drevet av et hjemflyttingsmotiv hvor sosiale relasjoner til familie, slekt og venner er en viktig motivasjonsfaktor. Den såkalte ”rurale idyll” er ikke et fremtredende trekk i hennes studie. For de som flytter fra rurale områder til urbane er arbeid kanskje det viktigste. Her er det også viktig å minne om at arbeidsinnvandringen til distrikts-Norge har økt proporsjonalt mer enn hva som har vært tilfellet i Oslo-regionen (Søholt et al., 2012).

I henhold til Lee (1966) sin teori vil det han kalte ”mellomliggende hindringer” her spille inn. Dersom flyttingen for eksempel medfører så store økonomiske kostnader at de veier opp for de forventede fordelene ved å flytte, så kan det hende flytting ikke blir gjennomført. På den annen side er det de som hevder migrasjon må betraktes som en investering i fremtidig velferd. Den kan derfor gjennomføres selv om kostnadene er store i øyeblikket. Ulike grupper vil søke etter og være motivert ut av ulike behov og ha ulike målsettinger med sin migrasjon. Eldre vil for eksempel gjerne ha andre behov enn yngre i utdanningsløp. I denne sammenheng har *livsfasen* vært et sentralt begrep i migrasjonsteorier (Grimsrud og Sørli, 2004; Villa 2000). Men i dag får flere og flere barn senere i livet og etableringsfasen kan dekke et lengre tidsspenn enn tidligere. Samtidig er det fremdeles mange som velger å få barn og etablere seg allerede i 20-årene. Disse demografiske forholdene har ført til en revurdering av hvorvidt livsfase fremdeles er et anvendelig begrep i migrasjonsteorien.

I tilnærminger som har fokusert på migranten selv som en aktiv beslutnings-taker har gjerne psykologiske mekanismer bak en migrasjonshandling blitt vektlagt. Det vil kunne variere fra individ til individ hvordan informasjon og situasjon fortolkes og om hvorvidt ulike steder forstås som å representere muligheter eller ikke. I en slik tilnærming kan migrasjon også forstås som irrasjonelt – altså ikke være basert på rasjonell kalkulasjon. Det har derfor ikke vært det umiddelbart målbare og observerbare som har stått i fokus i studier med en slik tilnærming. Humanistiske tilnærminger som fokuserer på motiver og grunner for migrasjon hører også med her.

På den annen side har vi strukturelle tilnærminger. Her er ikke forklaringen på migrasjon på et psykologisk eller personlig nivå, men ligger snarere på et samfunnsnivå. De virkelige kreftene er strukturelle og ikke direkte observerbare. Migrasjon kan således være drevet av klassetilhørighet, økonomiske forhold og andre mer strukturelle forhold. I denne rapporten stiller vi spør-

mål som ligger opp til en strukturell tilnærming ved at vi spør om migrasjon blant unge kan knyttes til utdanning, frafall, etnisitet og kjønn.

Det er også aktuelt å stille spørsmålet om det kan ligge romlig ulikhet bak migrasjonsstrømmer. For eksempel er det økonomisk ulikhet og ulikhet i muligheter som ligger bak migrasjonen vi ser skjer fra rurale områder til urbane områder? Om det er slik at ungdom med høyere utdanning flytter fra Kristiansandsregionen og de som faller fra i videregående utdanning blir værende – kan det da tilskrives strukturelle forhold i regionen og i det nasjonale arbeidsmarkedet?

Wallevik, Guribye og Eide (2014) viser ved hjelp av tall fra Brønnøysund, Purehelp og Statistisk Sentralbyrå at Agder har en betydelig høyere andel industri enn landsgjennomsnittet. Flere av disse næringene har behov for både dyktige fagarbeidere med fagbrev og medarbeidere med høy formalkompetanse og FoU-kompetanse. Tall fra SSB og Skoleporten viser samtidig at regionens kompetanseprofil har karakter av at en høyere andel velger yrkesfaglig studieretning enn landet for øvrig, noe som passer til den næringsstrukturen regionen har. Men hva med dem som har ønsker om studieretninger som ikke passer like godt i forhold til regionens kompetanseprofil, for eksempel i forhold til en samfunnsvitenskapelig utdanning – er det større sannsynlighet for at disse velger seg ut av regionen? Samtidig har regionen en lavere andel av såkalte «fracfallsnæringer» som kan bidra til at de som velger bort eller faller fra videregående utdanning ikke så lett fanges opp eller får tilbud om jobb. Er dette en faktor som kan bidra til at ungdom som har falt fra videregående søker seg til andre regioner for å få jobb?

De ulike typologiene migrasjonsteori er med tiden blitt integrerte. For eksempel er arbeidsmigrasjon ofte motivert ut fra mer enn lønn. Arbeidsmigrasjon er også ofte del av en familiekontekst, og er derfor ikke bare et spørsmål om individuell optimaliserende atferd. Videre er respons på en gitt situasjon, for eksempel frafall fra videregående skole, gjerne kombinert med annen målsøkende atferd hvor intensjonalitet, kultur og kontekst spiller inn.

Nettverkstilnærminger har også hatt stor betydning. Familie og venner kan for eksempel ha stor betydning for flytting og migrasjon. Vi er med i ulike typer nettverk som kan være lokale eller strekke seg over flere lokaliteter og på tvers av geografisk skala, og som kan være en viktig kontekst for migrasjon. Venner på skolen som flytter, venner som blir osv. og som i sin tur virker inn på vår egen beslutning om å flytte eller bli, er del av en nettverksforklaring og gjerne kombinert med kulturelle og økonomiske forklaringer.

Men nettverk kan i noen tilfeller også utgjøre en negativ belastning på enkeltindivider. Forskere (Grimsrud, 2000; Haugen og Villa 2006) har for eksempel fokusert på den såkalte kvinneflukten fra bygda, og undersøkt sammenhenger mellom flyttevalg og «sladrekulturen» blant andre bygdekvinner. På denne måten har kjønnsespesifikke migrasjonsvalg blitt knyttet til negative aspekter ved lokale nettverk.

Mobilitet er også et nytt paradigme som utgjør en del av nettverkstilnærmingen innen studier av migrasjon og flytting. Her fokuseres det på forbindelse mellom steder og mellom mennesker, flyt av ideér, varer og mennesker, og overskridelser av lokale og globale skiller. Mobilitet utgjør således en integrert del av samfunnslivet.

3 Utvalg og metode

Data til denne undersøkelsen er fremskaffet ved hjelp av mikrodata utlånt fra Statistisk Sentralbyrå. Utvalget har bestått av alle elever med registrert bostedsadresse i Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion som første gang var registrert i videregående utdanning 2001-2012, til sammen 22422 personer.

Det har vært lansert mange byregioner med ulike sett av tilhørende kommuner. I denne rapporten har vi valgt å basere oss på Juvkam et al. (2011) sin regionsinndeling basert på pendlingsavstand til Kristiansand. Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion består derfor i denne rapporten av kommunene Kristiansand, Søgne, Sogndalen, Vennessla, Birkenes, Iveland, Lillesand og Marnadal. Merk at når vi snakker om «Kristiansandsregionen» i denne rapporten, er det disse kommunene vi refererer til. Utvalget består dermed av kommuner i begge Agderfylkene.

På tidspunktet for databestilling var de siste tilgjengelige tallene i registerbasert sysselsettingsfil fra fjerde kvartal 2011. Dermed kan vi spore utviklingen til det første kullet (2001) 10 år frem i tid med hensyn til utdanningsforløp, sysselsetting og arbeidsstedskommune. Når det gjelder bostedskommune var de siste tallene fra 1.oktober 2012, slik at vi her også kan spore 10 års utvikling i forhold til bosted for 2002-kullet. Innenfor en normal studieprogresjon vil dermed disse elevene ha kunnet gjennomføre høyere utdanning på høyere nivå (Tabell 1).

Tabell 1: Norsk standard for utdanningsgruppering (NUS 2000) med årstall for normal studieprogresjon for utvalgte kull.

Nivå	Klas- setrinn	2001-kull	2002-kull
Videregående grunntdanning	11-12	2001	2002
Videregående avsluttende utdanning	13		
Påbygging til videregående utdanning	14		
Universitets- og høgskoleutdanning lavere nivå	14-17	2004	2005
Universitets- og høgskoleutdanning høyere nivå	18-19	2008	2009
Forskerutdanning	20-	2010-	2011-

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

To av elevene har faktisk også rukket å gjennomføre en forskerutdanning i løpet av dette tidsspennet. Vi har valgt å ta utgangspunkt i 2001-kullet (N=1607), men har også gjort analyser i forhold til påfølgende kull så langt det har gitt mening. Dataene har blitt analysert ved hjelp av SPSS. Analyse-
ne har hovedsakelig bestått av frekvensanalyser og krysstabeller med Pearson's chi-squared test for å vurdere statistisk signifikans.

Utvalget har blitt trukket av SSB fra Nasjonal utdanningsdatabase (NUDB). Opplysningene i prosjektet har hovedsakelig blitt hentet fra NUDB, herunder gjennomstrømning i utdanningssystemet (videregående utdanning og høyere utdanning), med opplysninger om skolekommune/høyskolesentra, samt bakgrunnsvariabler om bosted, landbakgrunn og innvandrerkategori. Dessuten har arbeidsstedskommune og yrkesstatus blitt hentet fra registerbasert sysselsettingsfil.

Prosjektet er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven og SSB har mottatt nødvendig tilrådning fra Personvernombudet ved Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD), samt dispensasjon fra taushetsplikten fra NAV i forbindelse med opplysninger fra registerbasert sysselsettingsfil.

4 Hvor ble de av?

4.1 Bostedskommune

Vi har undersøkt to kull av elever som begynte i videregående opplæring i henholdsvis 2001 og 2002 og var bosatte i Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion. I 2001-kullet, som bestod av 1607 elever, var det 69 % som fullførte videregående opplæring innen 5 år, og altså 31 % som ikke hadde fullført innen 5 år. I 2002-kullet, som bestod av 1656 elever, var gjennomføringen så godt som identisk (68,7% fullførte innen 5 år). Som det fremgår av tabell 2 under, var gjennomstrømningen dermed på nivå med hele landet.

Tabell 2: Elever som startet i grunnkurs for første gang 2001 og 2002, etter status for oppnådd nivå i videregående opplæring etter 5 år

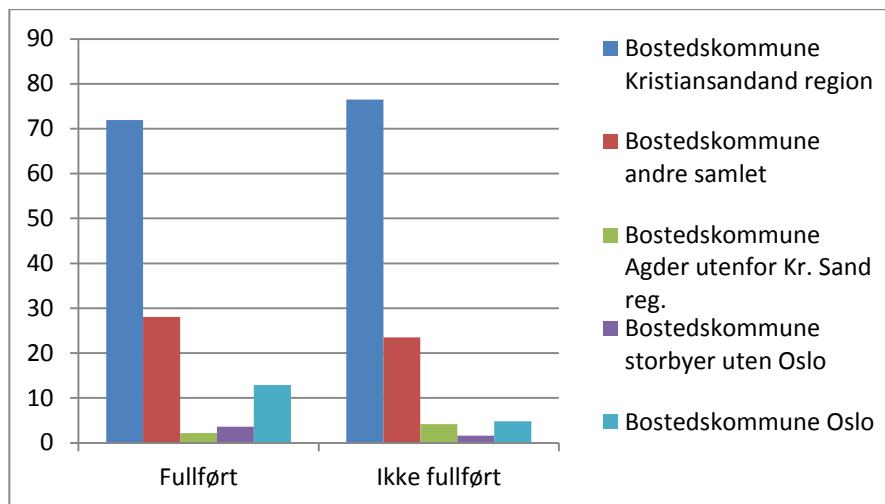
Region	2001-kull fullført innen 5 år	2002-kull fullført innen 5 år
Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion	69	68
Vest Agder	72	70
Aust Agder	67	68
Hele landet	69	69

Kilde: SSB.

Vi ønsket å finne ut hvor disse elevene bodde henholdsvis 10 og 9 år senere, altså i 2011. Og i hvilken grad var de sysselsatt, hadde fullført høyere utdanning, eller var i gang med høyere utdanning?

Når vi undersøkte registrert bostedsadresse 10 år senere, mer presist pr. 1 oktober 2011, fant vi at nær 72 % av de i 2001-kullet som hadde fullført var registrert som bosatte i Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion. Det tilsvarende tallet for dem som ikke hadde fullført var noe høyere, 76,5%. Forskjellen fortøner seg her likevel som relativt moderat. En større andel av de som fullførte, nær 13%, hadde registrert bostedsadresse i Oslo. Bare i underkant av 5% av dem som ikke fullførte hadde registret bostedsadresse i Oslo (figur 1).

Figur 1: 2001-kullet: Bostedskommune pr. 1 oktober 2011 i prosent. N=1607

Merk: «Storbyer uten Oslo» omfatter Bergen, Stavanger og Trondheim

Tallene for 2002-kullet når det gjaldt bostedskommune pr. 1 oktober 2012, altså 10 år etter de startet i videregående opplæring, var omtrent tilsvarende som de var for 2001-kullet i et 10 års perspektiv som vi så ovenfor. I 2002-kullet hadde 72,3% av de som hadde fullført bostedskommune innenfor Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion, mot 76,4% av de som ikke hadde fullført. Blant de som hadde fullført var det 12,4% som hadde registrert bostedsadresse i Oslo, mot 6,4% av de som ikke hadde fullført.

For begge kullene viser analysene at det er en betydelig mobilitet i et 10 års perspektiv både blant de som fullførte og ikke fullførte videregående opplæring. Blant de som fullførte nærmer det seg 30 prosent som har bosatt seg utenfor Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion 10 år senere. Men siden vi ikke har et sammenligningsgrunnlag med andre regioner er det vanskelig å si hvorvidt dette utgjør en høyere grad av mobilitet enn i andre regioner. Vi har heller ikke grunnlag til å si noe om i hvilken grad denne mobiliteten ut av regionen oppveies av mobilitet inn i regionen.

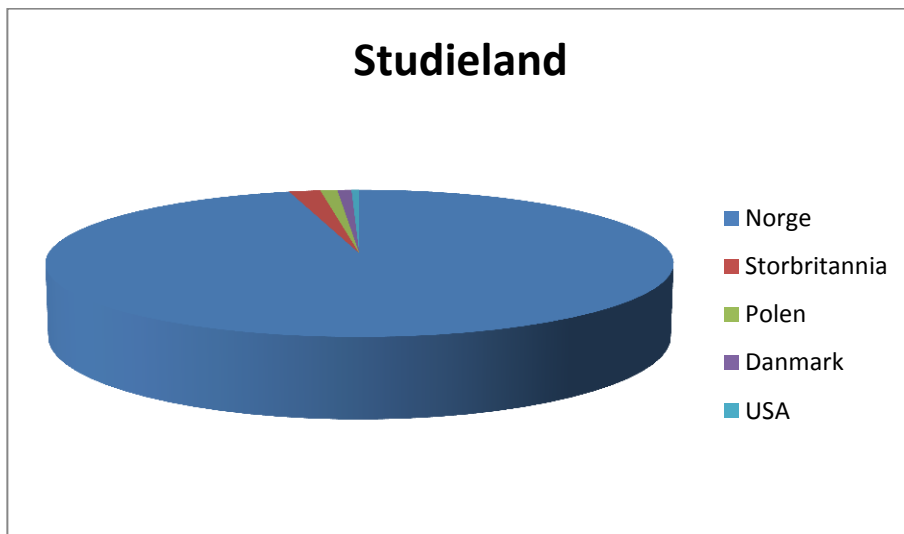
Det vi imidlertid ser, er at den enkeltkommunen mobiliteten blant de som fullfører er helt klart størst til, er Oslo. Dette gjelder for begge kullene (12,9% for 2001-kullet, 12,4 for 2002-kullet), dernest til andre storbyer samlet (Stavanger, Bergen og Trondheim) (3,6% for 2001-kullet, 4,9 % for 2002-kullet) og tilslutt til andre kommuner i Agderfylkene (2,2% for 2001-kullet, 2,9% for 2002-kullet). Når det gjelder de som ikke fullførte er mobiliteten langt lavere til Oslo (4,8% for 2001-kullet, 6% for 2002-kullet), og til

storbyene Stavanger, Bergen og Trondheim samlet (1,6% for 2001-kullet, 1,4% for 2002-kullet). Imidlertid er mobiliteten blant de som ikke fullførte høyere enn for de som fullførte til andre kommuner i Agderfylkene (4,2% for 2001-kullet, 4,4% for 2002-kullet). For begge kullene og både blant de som fullførte og ikke fullførte er det en betydelig mobilitet som er spredt på et helt spekter av enkeltkommuner over store deler av landet.

4.2 Studieland

Til sammen 518 elever på alle kullene er registrert med studieland utenfor Norge (figur 2). Dette innebærer at den store majoriteten (6637 personer av de 7155 i utvalget som er registrert i høyere utdanning) har valgt Norge som sitt studieland. 127 personer valgte Storbritannia som studieland, fulgt av Polen (69 personer) og Danmark (57 personer).

Figur 2: Studieland, i antall. N=7155.

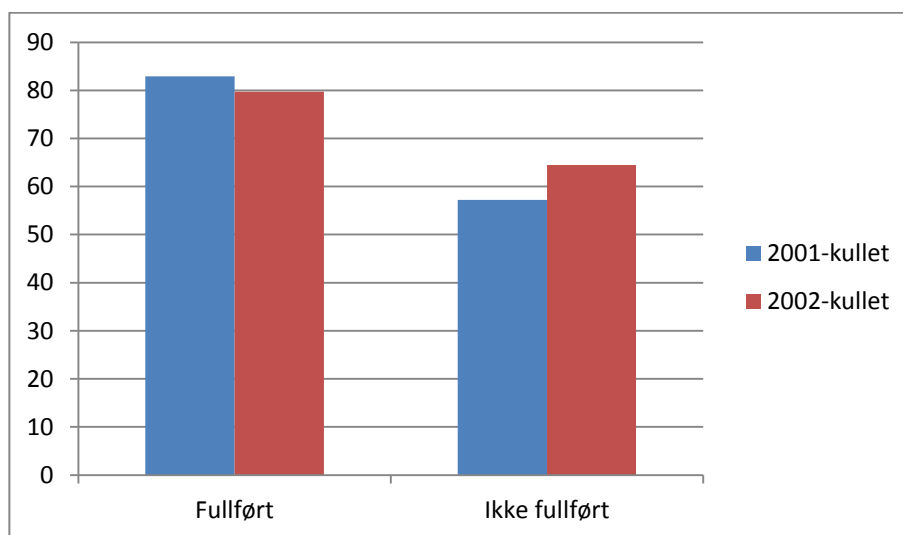

4.3 Sysselsetting og arbeidsstedskommune

Vi må her være oppmerksomme på at studenter i utdanningsløp ikke nødvendigvis formelt melder flytting til Folkeregisteret i forbindelse med studieopphold i kommuner utenfor oppvekststedet sitt. Dermed kunne det være interessant å undersøke hvordan bildet ser ut i forhold til arbeidsstedskommune snarere enn bostedskommune.

Når det gjaldt graden av sysselsetting var det noen forskjeller mellom 2001-kullet og 2002-kullet. Når vi refererer til personer som er i arbeid eller sysselsatte i denne rapporten, har vi slått sammen registerkategoriene «lønnstaker» og «selvstendig næring». Ikke overraskende var det fler sysselsatte i fjerde kvartal 2011 blant de som hadde fullført videregående opplæring innen 5 år. Der 82,9% av 2001-kullet som fullførte var i arbeid i fjerde kvartal 2011, var det også noen færre av de i 2002-kullet som hadde fullført som var i arbeid i 2011, 79,7%. Men det var blant de som ikke hadde fullført at forskjellene mellom de to kullene var størst. I 2001-kullet var 57,2% av de som ikke hadde fullført i arbeid, mot 64,5% i 2002-kullet (figur 3). Utover at dette tyder på visse fluktueringer i statistikken, er det vanskelig å si noe ut fra våre data om hva dette kan skyldes.

Figur 3: Sysselsetting 4. kvartal 2011 fordelt på kull og gjennomstrømming, i prosent. N 2001=1607; N 2002=1656

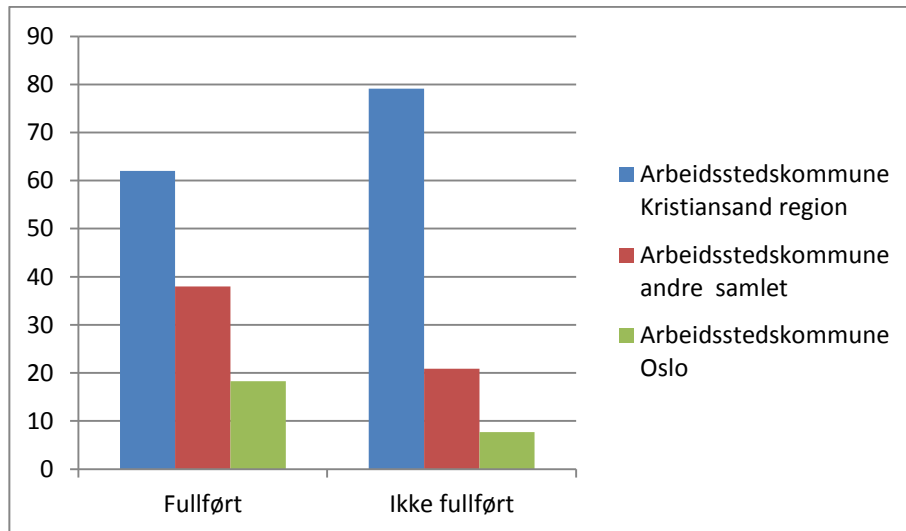
Vi kan ikke vise til statistikk fra andre deler av landet i forhold til disse spesifikke kullene av elever i videregående utdanning og deres grad av syssel-

setting i 2011. Men spørsmålet om sysselsetting er interessant i forhold til en annen studie (Kaspersen et al., 2012) som på nasjonalt nivå fant at 71 prosent av de som var født i 1986 og hadde falt fra videregående opplæring likevel var i jobb ved fylte 21 år. Normalt sett ville de som ble født i 1986 ha begynt i videregående opplæring i 2002. Som vi har sett var sysselsettingsgraden lavere for begge våre kull, men tallene er ikke direkte sammenlignbare. Vi gjorde derfor en direkte sammenlignbar analyse for 1986-kohorten i vårt utvalg, tilsammen 1470 personer. Analysen viste at elever i Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion hadde 5 prosentpoeng lavere sysselsetting enn på nasjonalt nivå – altså 66% mot 71% sysselsatte. Dette kan blant annet skyldes at regionen har en mindre grad av såkalte frafallsnæringer som kan fange opp elever som faller fra videregående opplæring (Wallevik, Guribye og Eide, 2014).

Det var først når vi undersøkte yrkesstatus og arbeidsstedskommune i 2011 at større forskjeller i forhold til regional mobilitet mellom de som hadde fullført og ikke fullført videregående opplæring innen 5 år virkelig begynte å gjøre seg gjeldende. Blant de som hadde fullført, og var i arbeid i fjerde kvartal i 2011, var det bare 62% som hadde arbeidsstedskommune innenfor Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion, mot 79,1% av dem som ikke hadde fullført og var i arbeid på tilsvarende tidspunkt. Videre var arbeidsmobiliteten blant de som hadde fullført betydelig høyere enn blant de som ikke hadde fullført. Så mye som 18,3% av de som hadde fullført var registrert med arbeidsstedskommune i Oslo, mot 7,7% av de som ikke hadde fullført (Figur 4 neste side).

Når vi så på arbeidsstedskommuner for de i 2002-kullet som var i arbeid i fjerde kvartal 2011, var tallene svært like som for 2001-kullet. Vi gjorde også analyser av arbeidsstedskommuner i fjerde kvartal 2010 for å kunne ha noe sikrere grunnlag for å avgjøre hvorvidt året 2011 muligens utgjorde et unntak, men tallene for 2010 endret ikke på dette bildet.

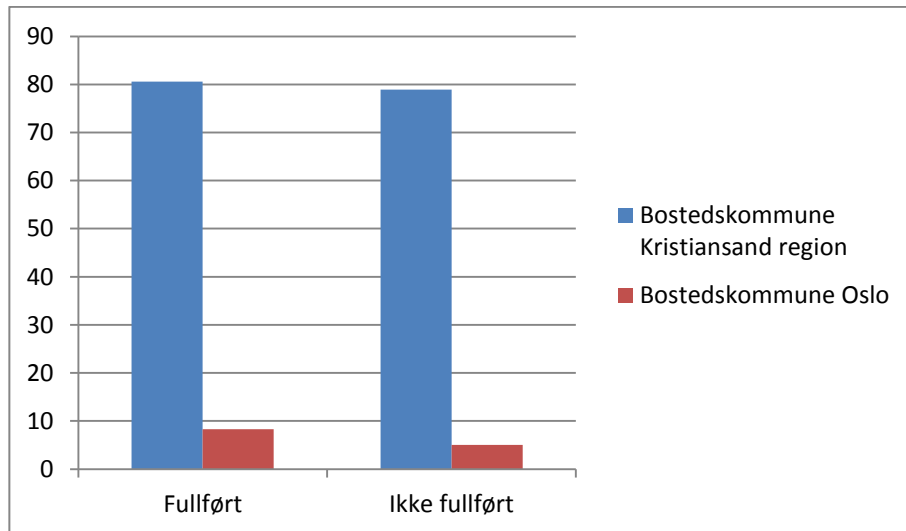
Figur 4: 2001-kullet i arbeid 4. kvartal 2011: Arbeidsstedskommune 4. kvartal 2011, i prosent. N=1205

Merk: 66 missing for yrkesstatus 2011 totalt

Hva så med de som *ikke* var i arbeid i 2011? Med «ikke i arbeid» i denne sammenhengen henviser vi til den samlede summen for registerkategoriene «utenfor arbeidsstyrken» og «arbeidsledig». Her må vi av åpenbare årsaker benytte oss av bostedskommune snarere enn arbeidsstedskommune for å undersøke mobilitetsmønstre. Som vi ser av figur 5 på neste side, fant vi små forskjeller mellom de som hadde fullført og de som ikke hadde fullført og ikke var i arbeid i fjerde kvartal 2011 når det gjelder regional mobilitet. Her skiller det bare noen små prosentpoeng mellom de to kategoriene. Opp mot eller litt i overkant av 80 prosent i begge kategoriene er registrert med bostedskommune i Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion 10 år etter de startet i videregående opplæring.

Figur 5: 2001-kullet ikke i arbeid 4. kvartal 2011: Bostedskommune pr. 1. oktober 2011, i prosent. N=336

Merk: 66 missing for yrkesstatus 2011 totalt

Det *samlede inntrykket* av mobilitetsanalysene så langt er at den største mobiliteten fra Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion til en enkeltkommune utenfor regionen, er til Oslo. Det er kanskje noe mer overraskende at mobiliteten til vår nærmeste «storby» Stavanger er relativt begrenset i omfang. Men det samlede bildet er også at selv om Oslo er den enkeltbyen det er størst mobilitet til, er det også en betydelig mobilitet som er geografisk spredt.

4.4 Innvandringskategorier og mobilitet

Som vi har sett i kapittel 2 av rapporten, tegner andre studier et bilde av høy mobilitet blant innvandrere i Norge. Den generelle tendensen i hele befolkningen er at et økende antall unge som tar høyere utdanning flytter til storbyene, men mange flytter videre til storbyenes omland (St.meld. nr. 31, 2002-2003). Men noe av det som karakteriserer innvandrere som gruppe er at en betydelig lavere andel flytter ut igjen fra storbyene når de etablerer seg (ibid). På denne bakgrunnen ønsket vi å undersøke eventuelle forskjeller i mobilitetsmønstre mellom det som betegnes som ulike innvandrer kategorier i registrene. Det skilles i datasettet vi lånte fra SSB mellom:

- Født i Norge med to norskfødte foreldre
- Innvandrere
- Norskfødte med innvandrerforeldre
- Utenlandsfødte med to norskfødte foreldre
- Utenlandsfødte med en norskfødt forelder
- Norskfødte med en utenlandsfødt forelder

Ettersom andelen av elever i mange av de ulike kategoriene var svært lav når man begrenset utvalget til enkeltkull, ga det lite mening i å forsøke å skille mellom alle disse kategoriene i våre analyser (tabell 3).

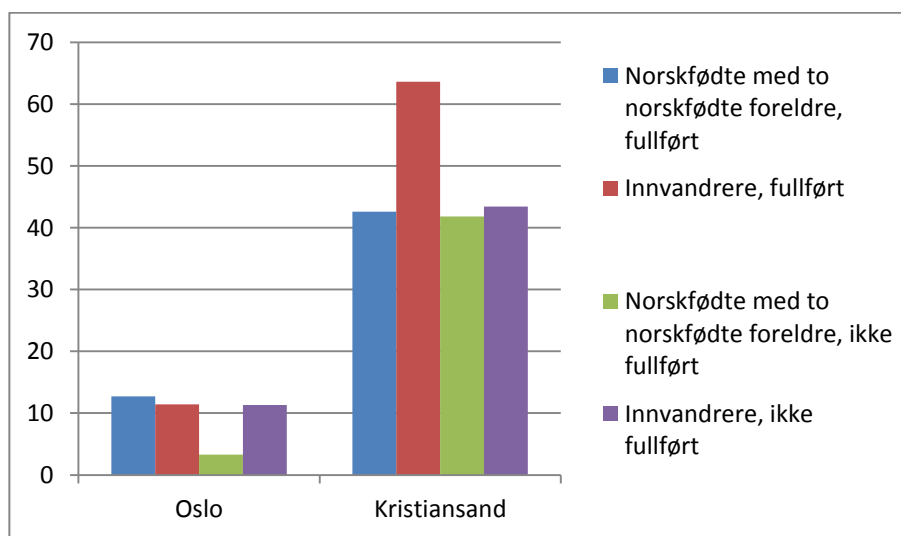
Tabell 3: Antall og andeler i ulike innvandrer kategorier, 2001-kullet (N=1606) og 2002-kullet (N=1656)

Kategori	2001-kull	2002-kull
Født i Norge med to norskfødte foreldre	1272 (79,2%)	1352 (81,6%)
Innvandrere	194 (12,1%)	159 (9,6%)
Norskfødte med innvandrerforeldre	24 (1,5%)	19 (1,1%)
Utenlandsfødte med to norskfødte foreldre	-	-
Utenlandsfødte med en norskfødt forelder	14 (0,1%)	15 (0,9%)
Norskfødte med en utenlandsfødt forelder	77 (4,8%)	92 (5,6%)
Missing	26 (1,6%)	19 (1,1%)

Derfor har vi valgt å fokusere primært på forskjeller mellom de som er født i Norge med to norskfødte foreldre og innvandrere. Vi gjorde innledningsvis en analyse av 2001-kullet for å finne ut om det var forskjeller i forhold til innvandrer kategorier og valg av bostedskommune 10 år etter oppstart av vi-

deregående opplæring. Her skilte vi mellom dem som hadde fullført videregående opplæring innen 5 år, og de som ikke hadde fullført (figur 6).

Figur 6: andeler av norskfødte med to norskfødte foreldre og innvandrere i 2001-kullet med utvalgte bostedskommuner pr. 1 oktober 2011, fordelt på gjennomstrømning innen 5 år, i prosent. N=1607.

Statistisk signifikant. Fullført $P = ,011$. Ikke fullført $P = ,021$. Missing=89.

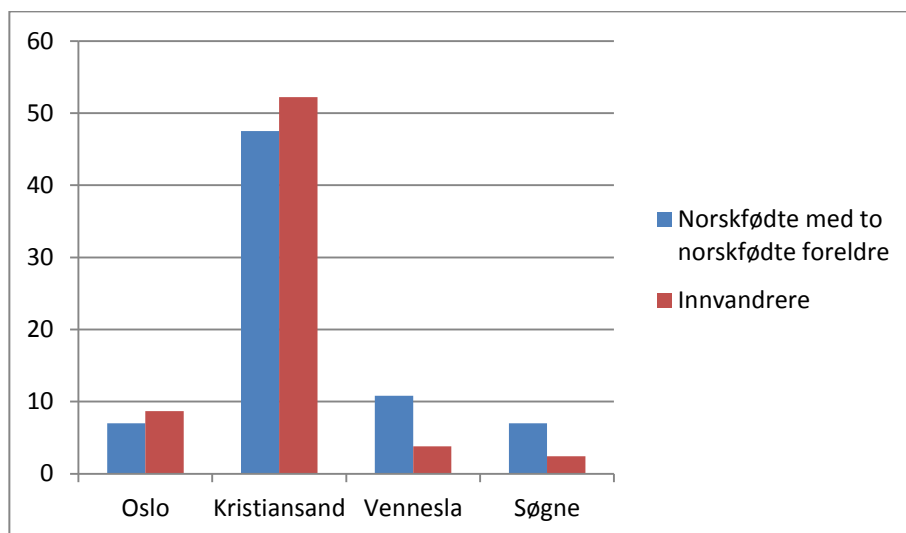
Som vi ser av figuren, har vi ikke grunnlag for å si at innvandrerbakgrunn gir større sannsynlighet for mobilitet mot Oslo blant de som fullfører. Tvert imot gir det å ha innvandrerbakgrunn større sannsynlighet for å bli værende i regionen blant elevene som fullfører videregående opplæring innen 5 år. Vi ser at av de norskfødte med to norskfødte foreldre som har fullført, er det 12,7 % (119 personer) som har registrert bostedsadresse i Oslo i 2011, mot 11,4% (10 personer) av innvandrere som har fullført. Her er det altså ikke betydelige forskjeller. Derimot er det bare 42,6% (398 personer) av de norskfødte med to norskfødte foreldre som har fullført som har registrert bostedsadresse i Kristiansand, mot hele 63,6% (56 personer) av innvandrere som har fullført.

Når det gjelder elevene som ikke fullførte videregående opplæring innen 5 år, er den største forskjellen i forhold til mobilitet mot Oslo. Kun 3,3% (11 personer) av de norskfødte med to norskfødte foreldre i denne kategorien har registrert bostedsadresse i Oslo, mot 11,3% (12 personer) av innvandrere.

Det er med andre ord her tendenser til at innvandrerbakgrunn gir større sannsynlighet for mobilitet til Oslo blant de som ikke fullførte innen 5 år.

For å få et mer omfattende tallgrunnlag utvidet vi analysene til å gjelde alle kull til og med 2007-kullet. Her baserte vi oss på registrert bostedskommune pr. 1 oktober 2012. Dette innebærer at det siste kullet (de som startet i videregående opplæring i 2007) da har kunnet fullføre videregående opplæring innen 5 år (2012). I denne analysen har vi ikke tatt hensyn til gjennomstrømmning. Det var imidlertid tendenser i resultatene i analysene våre som gjorde at vi fant det interessant å gå inn og undersøke mulige forskjeller mellom enkeltkommuner (figur 7).

Figur 7: andel av norskfødte med to norskfødte foreldre og innvandrere i alle kull t.o.m. 2007 med bostedskommune i utvalgte byer pr. 1 oktober 2012, i prosent. N=12498

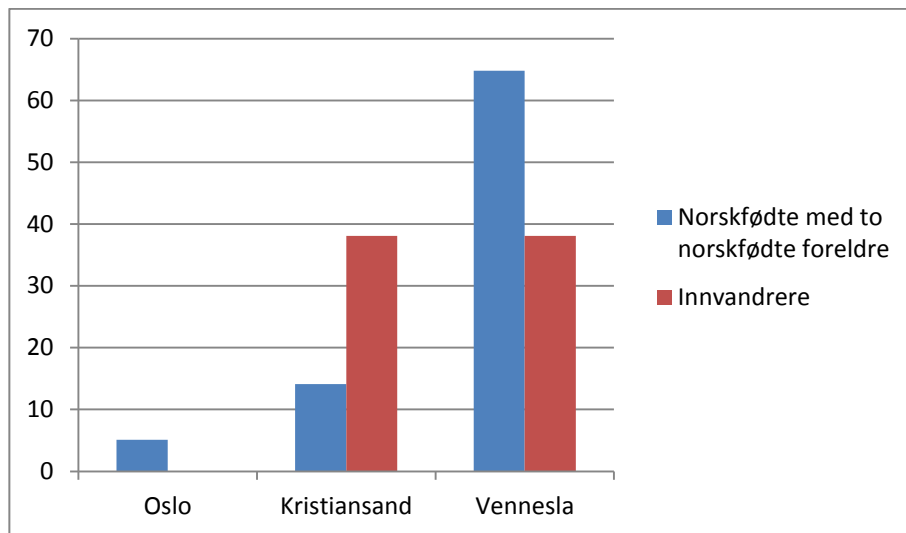
Statistisk signifikant. P =,000. Missing=514.

Som vi ser av figuren ovenfor ser denne analysen ut til å bekrefte at innvandrerbakgrunn ikke gir større sannsynlighet for mobilitet til Oslo i seg selv. Det var bare en marginalt større andel av innvandrerne som hadde bostedskommune Oslo: 8,7%, mot 7% av de norskfødte med to norskfødte foreldre. Men vi ser også at det er en større andel av innvandrerne (52,2%) som har registrert bostedskommune i Kristiansand. Dette er nesten 5 prosentpoeng mer enn de norskfødte med to norskfødte foreldre (47,5%). Dette bildet finner vi imidlertid ikke igjen for kommuner som Vennesla og Søgne. Der er bildet at

en betydelig større andel av de norskfødte med to norskfødte foreldre har registrert bosetting i kommunene. I Vennesla skiller 7 prosentpoeng mellom de to kategoriene av elever. Dette ga grunnlag for å stille spørsmålstegn om ikke innvandrerbakgrunn gir større sannsynlighet for mobilitet til Kristiansand fra de omkringliggende kommunene i Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion?

På denne bakgrunnen gjorde vi mer spesifikke analyser av elever fra et utvalg av enkeltkommuner i regionen. Når det gjelder elever som var registrerte som bosatte i Vennesla i 2001 finner vi en tendens til at innvandrerbakgrunn gir høyere sannsynlighet for mobilitet til Kristiansand, men ikke til Oslo (figur 8). Det var 14,1% (71 personer) av de norskfødte med to norskfødte foreldre som hadde registrert bostedsadresse i Kristiansand i 2012, mot 38,1% (16 personer) av de med innvandrerbakgrunn. Her skiller det altså hele 21 prosentpoeng. En langt større andel av de norskfødte med to norskfødte foreldre hadde valgt å bli boende i Vennesla. Her skiller det nesten 27 prosentpoeng. Vi ser også at ingen med innvandrerbakgrunn fra Vennesla har valgt å bosette seg i Oslo.

Figur 8: andel av norskfødte med to norskfødte foreldre og innvandrere i alle kull t.o.m. 2007 som hadde bostedsadresse Vennesla i 2001 med bostedskommune i utvalgte byer pr. 1 oktober 2012, i prosent. N=594.

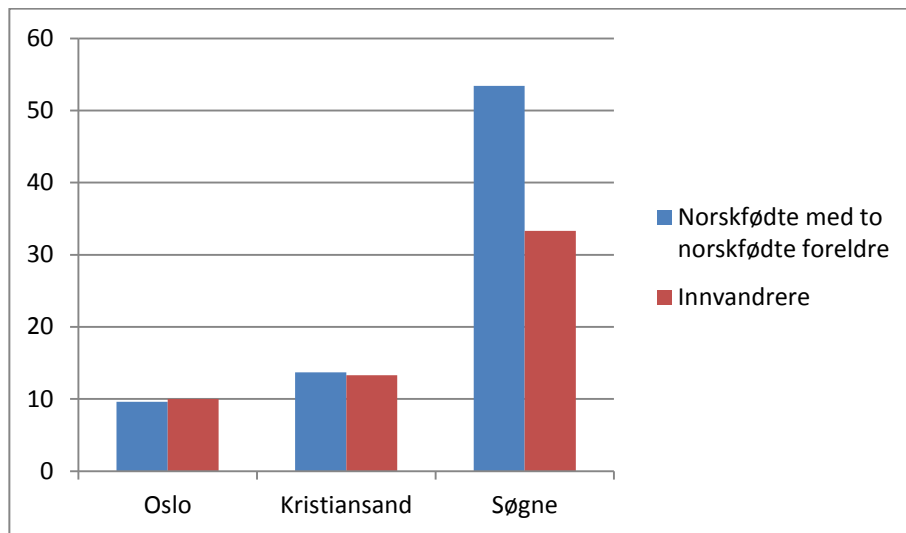
Statistisk signifikant. P =,000. Missing=20.

Når det gjelder elever som var registrert som bosatte i Søgne i 2001 (figur 9), finner vi ikke samme tendens som vi fant for elevene fra Vennesla (figur 8 ovenfor). Her finner vi ikke den samme dragingen mot Kristiansand blant

innvandrerelevene, men mer spredt mobilitet. Dette kan sannsynligvis skyldes Søgne mer umiddelbare geografiske nærhet til Kristiansand. Her fant vi at 13,7% (50 personer) av de norskfødte med to norskfødte foreldre hadde bosatt seg i Kristiansand, mot 13,3% (men dette omfatter kun 4 personer) av de med innvandrerbakgrunn. I likhet med Vennesla, finner vi derimot at det skiller mer enn 20 prosentpoeng mellom de to kategoriene av elever i forhold til hvor stor andel av hver kategori som har valgt å bli boende i Søgne. Langt fler innvandrere har søkt seg ut av kommunen. Men her snakker vi også om svært få personer, slik at det gir liten mening i å referere til prosentandeler.

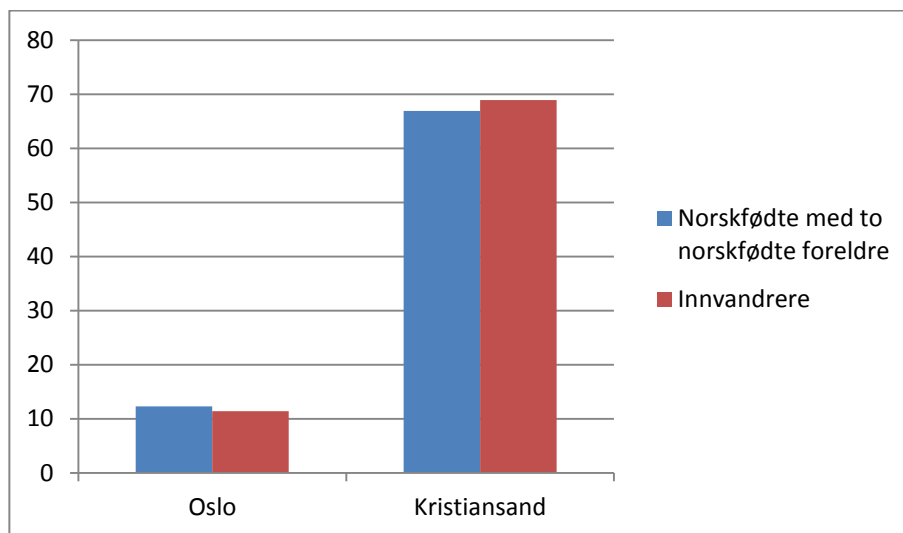
Figur 9: andel av norskfødte med to norskfødte foreldre og innvandrere i alle kull t.o.m. 2007 som hadde bostedsadresse Søgne i 2001 med bostedskommune i utvalgte byer pr. 1 oktober 2012, i prosent. N=428.

Statistisk signifikant. $P=,052$. Missing=22.

Når det gjelder elever som var registrert som bosatte i Kristiansand i 2001 (figur 10 neste side), finner vi imidlertid ingen betydelige forskjeller mellom norskfødte med to norskfødte foreldre og innvandrere. Her ser vi også at en større andel av begge kategoriene har valgt å bli boende i Kristiansand enn tilfellet var for Vennesla og Søgne der mobiliteten ut av kommunene var noe større. Det alle disse analysene av enkeltkommuner også viser, er at det er en betydelig geografisk spredt mobilitet fra disse kommunene til både andre kommuner i Agderfylkene, og til kommuner i andre regioner.

Figur 10: andel av norskfødte med to norskfødte foreldre og innvandrere i alle kull t.o.m. 2007 som hadde bostedsadresse Kristiansand i 2001 med bostedskommune i utvalgte byer pr. 1 oktober 2012, i prosent. N=2918

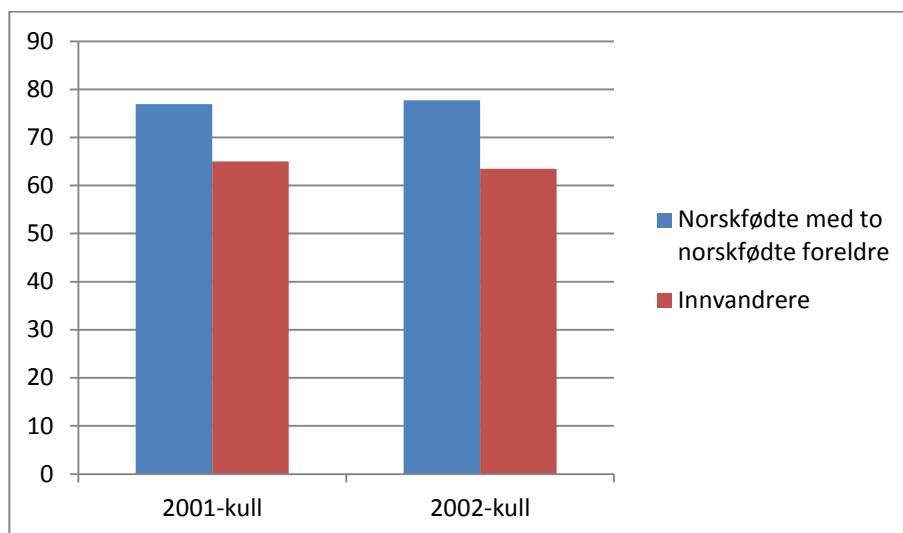

Ikke statistisk signifikant. P =,902. Missing=127

Men som vi har sett i analysene i kapittel 4.3 kan det altså være slik at studenter i utdanningsløp ikke nødvendigvis formelt melder flytting til Folkeregisteret i forbindelse med studieopphold i kommuner utenfor oppvekststedet sitt. Vi ønsket derfor å undersøke mulige forskjeller på bakgrunn av innvandrerkategori i forhold til sysselsetting og arbeidsstedskommune snarere enn bostedskommune. Når vi refererer til personer som er i arbeid eller sysselsatte i denne rapporten, har vi altså som tidligere nevnt slått sammen registerkategoriene «lønnstaker» og «selvstendig næring».

Hvis vi først ser på hvor stor andel innenfor de to kategoriene som var i arbeid i fjerde kvartal 2011, finner vi at en større andel norskfødte med to norskfødte foreldre var i arbeid enn innvandrere. Dette gjaldt for både 2001- og 2002-kullet (figur 11 neste side). Som tidligere har vi her slått sammen kategoriene «lønnstaker» og «selvstendig næringsdrivende» til «i arbeid», og kategoriene «utenfor arbeidsstyrken» og «arbeidsledig» til «ikke i arbeid». Når det gjelder de som er i arbeid skiller det nesten 12 prosentpoeng mellom de norskfødte med to norskfødte foreldre og innvandrere i 2001-kullet, imens for 2002-kullet er forskjellen mellom de to kategoriene på i overkant av 14 prosentpoeng. Det overordnede bildet her stemmer for så vidt godt med det vi vet fra før om forskjeller mellom de to kategoriene i forhold til sysselsetting.

Figur 11: Andel i arbeid 4. kvartal 2011 for to kull, fordelt på innvandrer-kategorier, i prosent. N 2001=1466. N 2002=1511.

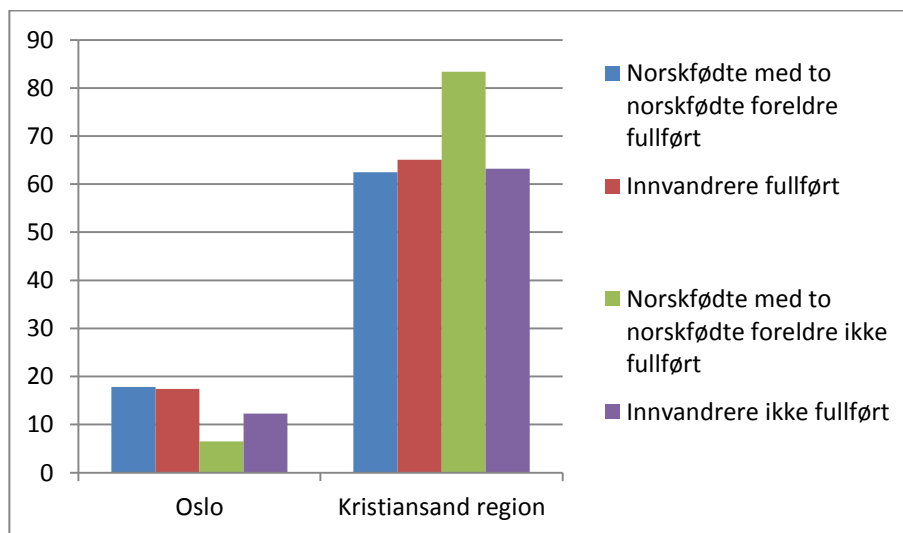
Missing=109 (2001) og 72 (2002).

Hva så med arbeidsstedskommuner? Vi har her gjort analyser i forhold til 2001-kullet og skilt mellom de som fullførte videregående opplæring innen 5 år, og de som ikke fullførte (figur 12 neste side). Som vi ser av figuren var det en langt større andel av de norskfødte med to norskfødte foreldre som ikke har fullført som har funnet arbeid i Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion (83,4%). Tallet for innvandrere som ikke har fullført ligger omtrent som for begge kategoriene av de som hadde fullført, noen prosentpoeng over 60%. Mobiliteten til Oslo er størst blant de som har fullført videregående opplæring innen 5 år (rundt 17% for begge kategoriene), og aller minst blant norskfødte med to norskfødte foreldre (6,5% eller 13 personer).

Hvis vi sammenligner dette med figur 6 ovenfor der vi gjorde tilsvarende analyse i forhold til bostedskommune, men uten å ta hensyn til sysselsetting, finner vi en markant forskjell i forhold til Kristiansandsregionen. Når vi bare så på bostedskommune, var det en langt større andel av innvandrere som har fullført videregående opplæring innen 5 år som har valgt å bosette seg i Kristiansand (63,5%). Andelen i de andre kategoriene, både blant de som har fullført og ikke fullført var omtrent 20 prosentpoeng lavere. Men når vi så på sysselsetting og arbeidsstedskommune var altså bildet annerledes. Da var den største andelen som hadde registrert arbeidskommune i Kristiansandsre-

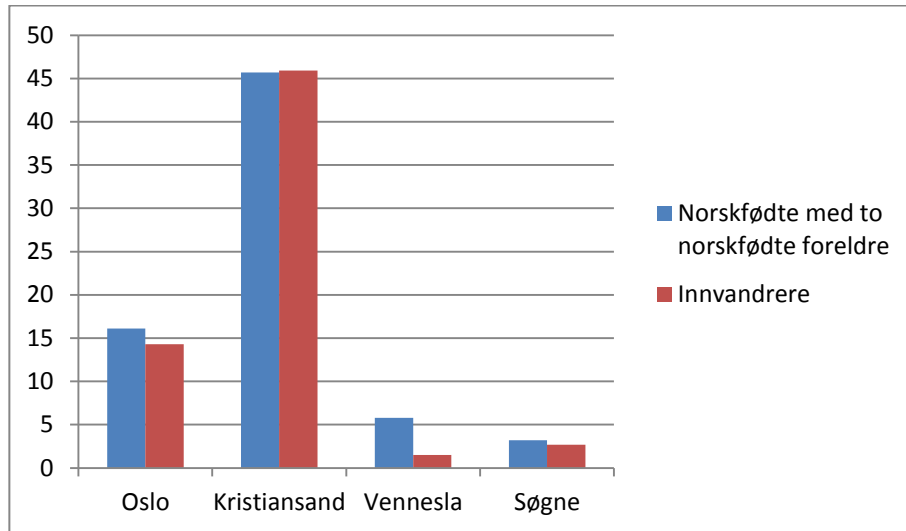
gionen å finne blant norskfødte med to norskfødte foreldre som ikke hadde fullført (83,5%) – her lå også andelen i de andre kategoriene rundt 20 prosentpoeng lavere. Vi tolker dette i retning av at innvandrere som fullfører videregående skole gjerne blir boende i regionen, men de har langt vanskeligere for å få jobb enn norskfødte med to norskfødte foreldre. Samtidig virker det som om de norskfødte med to norskfødte foreldre som ikke fullførte er de som er mest «tro» mot regionen i forhold til sysselsetting.

Figur 12: andel av norskfødte med to norskfødte foreldre og innvandrere i 2001-kullet som var i arbeid i 4. kvartal 2011 fordelt på gjennomstrømming og utvalgte arbeidsstedskommune 4. kvartal 2011, i prosent. N=1466.

Til sist i denne bolken kjørte vi krysstabeller for å undersøke om det var forskjeller i tilknytning til innvandrergrupper og bostedskommuner blant elever som var registrert i høyere utdanning (figur 13 neste side). Vi valgte her å se på bostedskommunene Oslo, Kristiansand, Vennesla og Søgne. Analysene viste imidlertid ikke store forskjeller mellom norskfødte med to norskfødte foreldre og innvandrere, med unntak av Vennesla, der en markant lavere andel av innvandrere som var registrert i høyere utdanning hadde valgt å bosette seg (1,5% mot 5,8% av de norskfødte med to norskfødte foreldre). Funnene her var ikke statistisk signifikante.

Figur 13: andel av norskfødte med to norskfødte foreldre og innvandrere i 2001-2004 kullene i høyere utdanning, fordelt på utvalgte bostedskommuner pr. 1 oktober 2012, i prosent. N=3003.

Ikke statistisk signifikant. P=1,000. Missing=151.

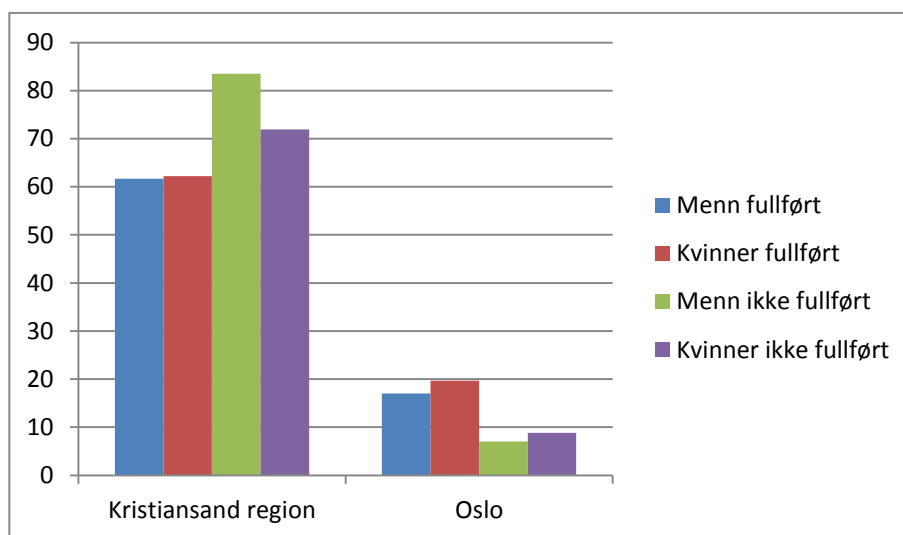
Vi må imidlertid ta et forbehold når det gjelder funnene i dette kapitlet. Vi har ikke data som har gitt oss muligheten til å kontrollere for sosioøkonomisk status. Det er mulig at dersom vi hadde kontrollert for sosioøkonomisk status, ville det være dette, snarere enn det å ha innvandrerbakgrunn som var utslagsgivende. Annen forskning har vist at når det kontrolleres for sosial bakgrunn og dårlige grunnskolekarakterer, kan for eksempel en del av de antatte forskjellene mellom majoritets elever og minoritets elever når det gjelder gjennomstrømningsgrad forsvinne (Fekjær og Brekke, 2009; Bakken, 2003; Grinland, 2009).

4.5 Kjønn og mobilitet

Vi har undersøkt potensielle kjønnsforskjeller relatert til mobilitet innenfor to kull: 2001-kullet og 2002-kullet. Her var vi også opptatt av om det var eventuelle kjønnsforskjeller mellom de som hadde fullført videregående opplæring innen 5 år, og de som ikke hadde fullført. Her har vi fokusert på de som var i arbeid i 4. kvartal 2011 og registrert arbeidskommune.

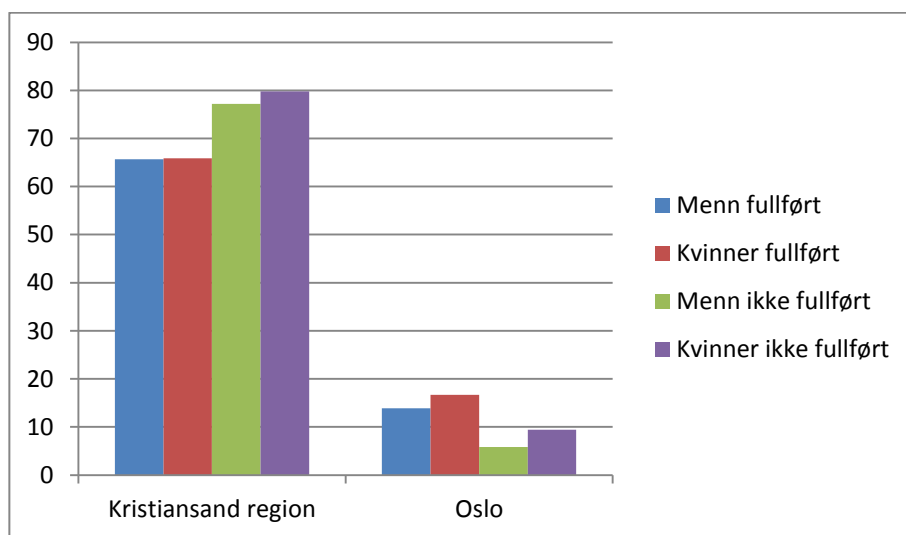
Når det gjelder 2001-kullet (figur 14) finner vi ingen betydelige kjønnsforskjeller blant de som fullførte videregående opplæring innen 5 år. Av menn var det 61,7% som hadde registrert arbeidskommune innenfor Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion, mot 62,2% av kvinnene. Videre var det 17% av mennene og 19,7% av kvinnene som arbeidet i Oslo. Blant de som ikke hadde fullført innen 5 år var det omtrent like stor andel av mennene (7%, 12 personer) og kvinnene (8,8%, 10 personer) som hadde registrert arbeidskommune i Oslo – rundt 10 prosentpoeng færre enn de som hadde fullført. Her snakker vi om et lavt antall personer slik at det gir mindre mening å referere til prosenter. Imidlertid kan det se ut som om kvinner i 2001-kullet som ikke hadde fullført i noe større grad enn menn var arbeidsmobile. 83,5% av mennene, mot 71,9% av kvinnene hadde registrert arbeidskommune i Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion. Som vi så var det ikke en stor andel av kvinnene som hadde søkt seg mot Oslo, men vi fant en geografisk spredt mobilitet.

Figur 14: andel av kvinner og menn i 2001-kullet som har fullført og ikke fullført innen 5 år og som var i arbeid 4. kvartal 2011, fordelt på utvalgte arbeidskommuner, i prosent. N=1205.

Dette bildet fant vi imidlertid ikke igjen i 2002-kullet (figur 15). Her var det i motsetning til 2001-kullet faktisk en noe større andel av kvinnene som ikke hadde fullført som hadde valgt å arbeide i Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion enn mennene. Dette kan tyde på at det er visse fluktueringer over tid i forhold til kjønnsrelaterte mobilitetsmønstre, men vi har ikke grunnlag til å forklare disse funnene mer inngående.

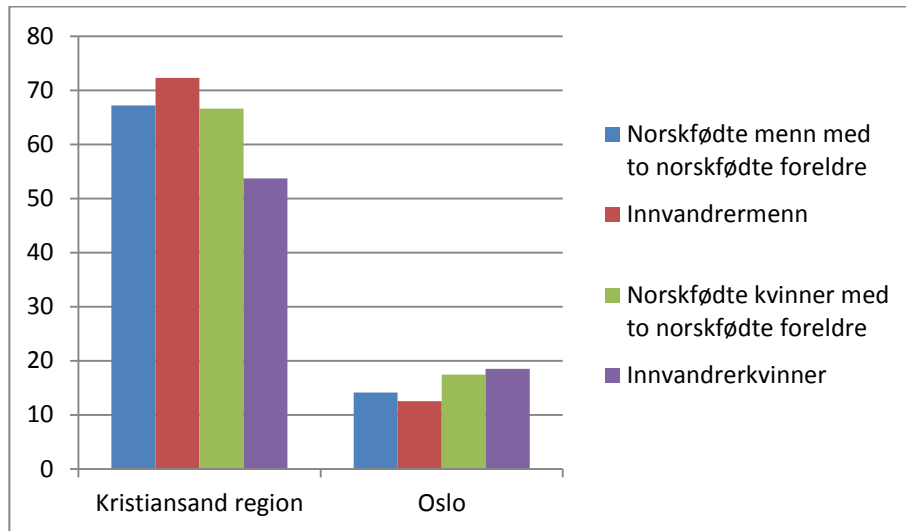
Figur 15: andel av kvinner og menn i 2002-kullet som har fullført og ikke fullført innen 5 år og som var i arbeid 4. kvartal 2011, fordelt på utvalgte arbeidskommuner, i prosent. N=1241.

Vi har også analysert hvorvidt det er forskjeller mellom kjønnene i forhold til innvandrer kategorier og arbeidsstedskommuner. Her fokuserte vi på de i 2001-kullet som var i arbeid i 4. kvartal 2011 uavhengig av gjennomstrømmingen i videregående opplæring (figur 16 neste side). Igjen valgte vi her av hensyn til antallet innenfor hver kategori å begrense analysen til forskjeller mellom norskfødte med to norskfødte foreldre og innvandrere. Som vi ser av figur 16 var det i dette kullet en noe større andel av innvandrer menn som hadde registrert arbeidskommune innenfor Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion (72,3%). Samtidig er det tegn til at innvandrer kvinner er mer arbeidsmobile ut av regionen. Bare 53,7% av disse arbeidet i regionen, noe som utgjør et betydelig skille på over 18 prosentpoeng. Det var også en større andel av innvandrer kvinnene som arbeidet i Oslo (18,5). Det betyr at i overkant av 27 prosent av innvandrer kvinnene hadde søkt seg til andre kommuner utenfor Kristiansandsregionen og Oslo i forbindelse med arbeid. Vi må ta forbehold om at det kan være andre mønstre i andre årskull. Samti-

dig kan det som tidligere nevnt også være muligheter for at ved kontroll av for eksempel av sosioøkonomisk status, ville forskjellene med hensyn til kjønn og innvandrer kategorier bli irrelevante.

Figur 16: andel av norskfødte med to norskfødte foreldre og innvandrere (menn og kvinner) i 2001-kullet som var i arbeid i 4. kvartal 2011 fordelt på utvalgte arbeidskommuner 4. kvartal 2011, i prosent. N=1205

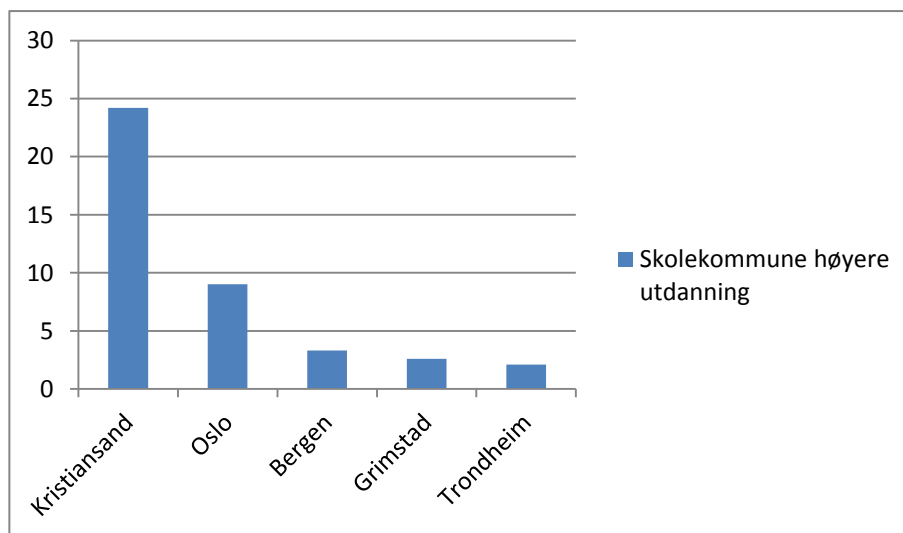

4.6 Høyere utdanning og mobilitet

En av våre hovedproblemstillinger i denne studien var å finne ut hvorvidt den regionale mobiliteten var relatert til høyere utdanning. Den største andelen av de som hadde valgt å begynne i høyere utdanningen hadde valgt studiested i Kristiansand. Av hele 2001-kullet (1607 personer), var det 24,2% som hadde valgt å gå videre til høyere utdanning og gjøre studiene sine i Kristiansand. Ni prosent av hele kullet hadde valgt å starte i høyere utdanning i Oslo. Dernest følger Bergen (kun 3,3%), Grimstad (2,6%) og Trondheim (2,1%) (figur 17). For 2002-kullet ser bildet tilsvarende ut bortsett fra en marginalt høyere andel har valgt Grimstad (3,9%) fremfor Bergen (3,3%).

Figur 17: Andeler av 2001-kullet i utvalgte skolekommuner for høyere utdanning, i prosent. N=1607

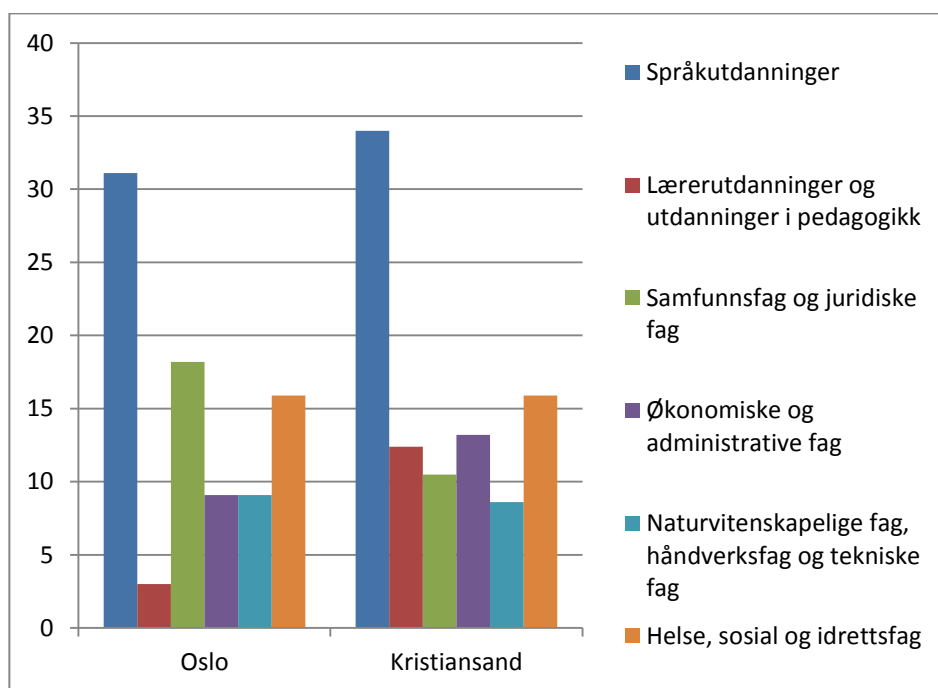

Vi har også sett på de i 2001- og 2002-kullene som fullførte videregående opplæring innen 5 år og deres høyeste fullførte utdanning frem til 2011. Her var det interessant å undersøke første studiested, og om det pekte seg ut noen mønstre i forhold til de som valgte Kristiansand som studiested, og de som valgte Oslo. Som tidligere nevnt kunne vi forvente at de i 2001-kullet med raskest studieprogresjon hadde klart å fullføre en universitets- og høgskoleutdanning på høyere nivå i løpet av denne 10-års perioden. Vi fant likevel at det var relativt små andeler som hadde fullført en universitets- og høgskoleutdanning på høyere nivå. Her var det høyeste tallet 4,5% for økonomiske og administrative fag i Kristiansand (2002-kullet). Siden vårt hovedanliggende her var å finne sammenhenger mellom studieretninger og mobilitet,

har vi valgt å presentere funnene som gjelder for høyere utdanning på lavere nivå etter Norsk standard for utdanningsgruppering (NUS 2000).

I både 2002- og 2001-kullet var det helt klart flest personer som hadde valgt språkutdanninger. Når det gjelder 2001-kullet skiller det for eksempel i overkant av 18 prosentpoeng mellom språkutdanninger (34%) ned til det nest hyppigste studievalget – helse, sosial og idrettsfag (15,9%) (figur 18). Hvis vi fokuserer mer på forskjeller i studievalg mellom de to studiestedene, finner vi at svært få i 2001-kullet valgte å dra til Oslo for å ta lærerutdanning og utdanning i pedagogikk. Samtidig var det langt fler som dro til Oslo for å ta en utdanning innenfor samfunnsfag og juridiske fag.

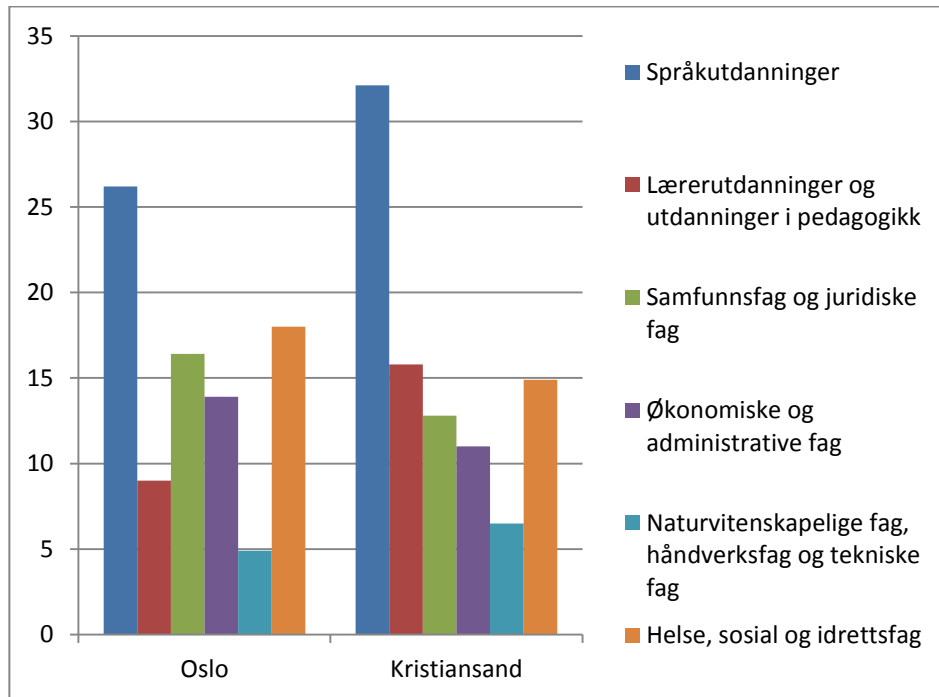
Figur 18: Andel i 2001-kullet som har fullført innen 5 år, fordelt på høyeste fullførte utdanning innen 2011 og første studiested, i prosent. N=132 (Oslo); N=371 (Kristiansand).

Når det gjelder 2002-kullet finner vi som vi ser av figur 19 på neste side noen forskjeller i forhold til 2001-kullet (figur 18). Vi ser her at fler nå har valgt å ta lærerutdanning og utdanning i pedagogikk i Oslo enn i kullet før dem (en økning på 6 prosentpoeng). Det var også for eksempel nesten 5 prosentpoeng fler i dette kullet som valgte å ta økonomiske og administrative

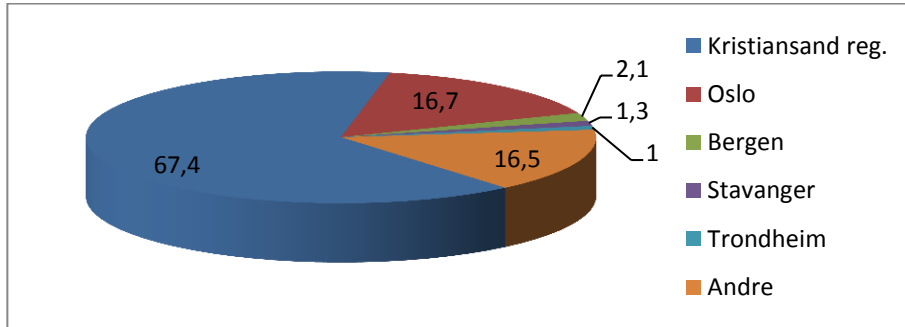
fag i Oslo. Det var fremdeles fler som dro til Oslo for å ta en utdanning innen samfunnsfag og juridiske fag, men forskjellen mellom de to studiestedene var ikke lenger like stor. Vi ser også at det nå er fler som drar til Oslo for å ta en utdanning innen helse, sosial og idrettsfag, mens det for 2001-kullet ikke var prosentvise forskjeller mellom de to skolekommunene. Dette kan tyde på at det er relativt store svingninger i forhold til mobilitet relatert til studievalg over tid.

Figur 19: Antall i 2002-kullet som har fullført innen 5 år, fordelt på høyeste fullførte utdanning innen 2011 og første studiested, i prosent. N=122 (Oslo); N=336 (Kristiansand).

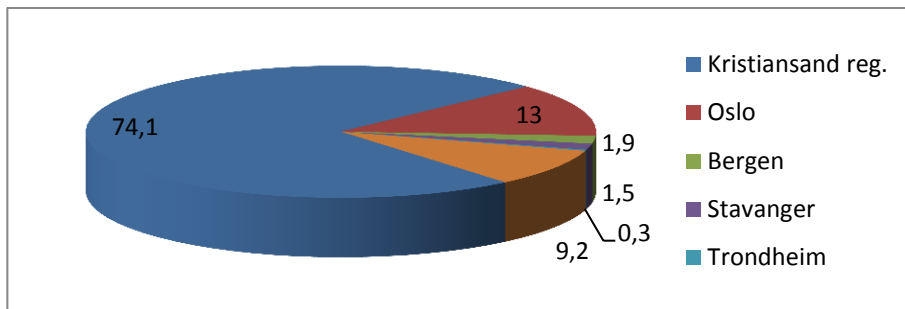
Vi kjørte også krysstabeller for alle kull til og med 2004 (N=6790) i forhold til bostedskommune pr 1.oktober 2012 og høyeste fullførte utdanning. På grunn av tidsavgrensningen ga det mest mening å fokusere på lavere nivå i denne sammenheng. Her var det imidlertid 51,3% missing, altså manglende verdier, og funnene var ikke statistisk signifikant ($P=,290$). De følgende figurene (20-26) viser kakediagrammer over andeler av de som valgte ulike studieretninger etter Norsk standard for utdanningsgrupperinger (NUS 2000), fordelt på bostedskommuner pr 1. oktober 2012.

Figur 20: andel i 2001-2004 kullet som har høyeste fullført utdanning innenfor språkutdanninger lavere nivå, fordelt på bostedskommuner pr. 1oktober 2012, i prosent. N=795

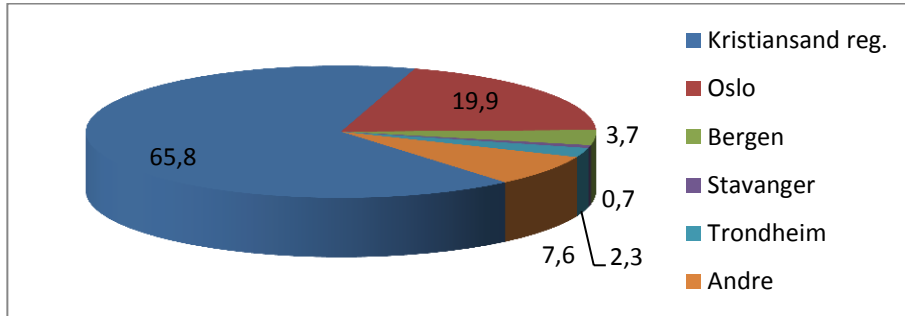
Ikke statistisk signifikant. P=,290.

Figur 21: andel i 2001-2004 kullet som har høyeste fullført utdanning innenfor lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk lavere nivå, fordelt på bostedskommuner pr. 1oktober 2012, i prosent. N=323

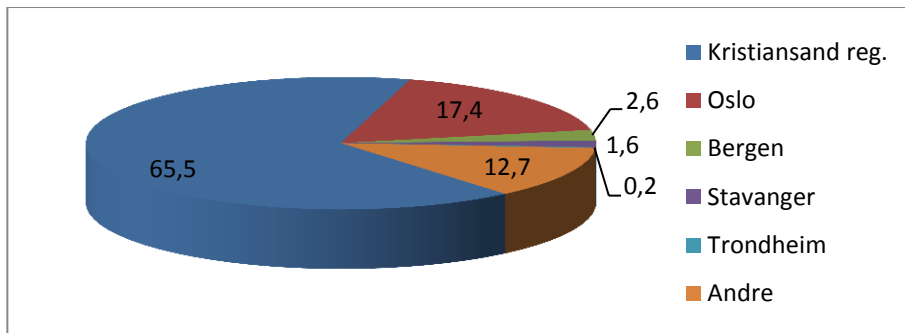
Ikke statistisk signifikant. P=,290.

Figur 22: andel i 2001-2004 kullet som har høyeste fullført utdanning innenfor samfunnsfag og juridiske fag lavere nivå, fordelt på bostedskommuner pr. 1. oktober 2012, i prosent. N=437

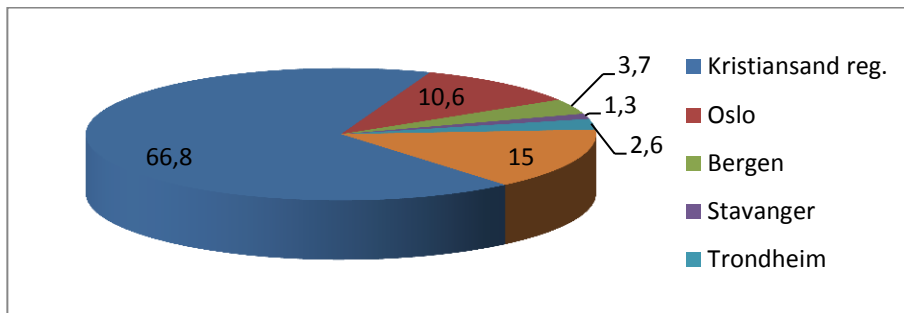
Ikke statistisk signifikant. P=,290.

Figur 23: andel i 2001-2004 kullet som har høyeste fullført utdanning innenfor økonomiske og administrative fag lavere nivå, fordelt på bostedskommuner pr. 1. oktober 2012, i prosent. N=426

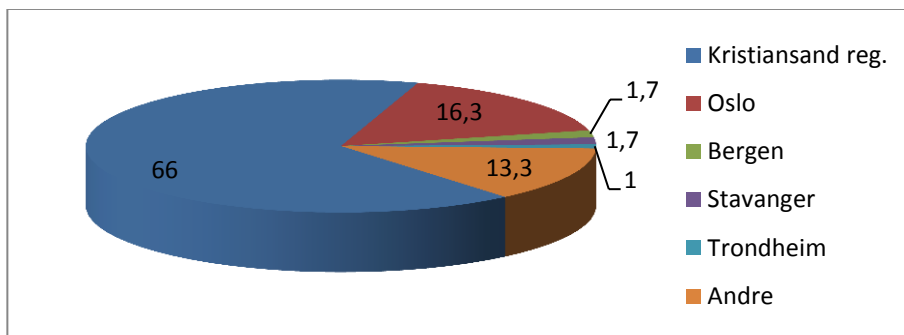
Ikke statistisk signifikant. P=,290.

Figur 24: andel i 2001-2004 kullet som har høyeste fullført utdanning innenfor naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag lavere nivå, fordelt på bostedskommuner pr. 1oktober 2012, i prosent. N=463

Ikke statistisk signifikant. P=,290.

Figur 25: andel i 2001-2004 kullet som har høyeste fullført utdanning innenfor helse, sosial og idrettsfag lavere nivå, fordelt på bostedskommuner pr. 1oktober 2012, i prosent. N=523

Ikke statistisk signifikant. P=,290.

Det disse kakediagrammene antyder er at for disse kullene var det størst sannsynlighet for å bosette seg innenfor Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion hvis du valgte lærerutdanning og utdanning i pedagogiske fag, og minst sannsynlighet for å bosette seg i regionen hvis du valgte helse, sosial og idrettsfag.

Det var størst sannsynlighet for å bosette seg i Oslo hvis du valgte en utdanning innen samfunnsfag og juridiske fag, dernest økonomiske og administrative fag. Det var minst sannsynlighet for å bosette seg i hovedstaden hvis du valgte naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag.

For de som hadde bosatt seg i Trondheim der man finner Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), var det ikke overraskende størst sannsynlighet for å bosette seg i kommunen blant de som valgte naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag. Minst sannsynlighet for å bosette seg i Trondheim var det for de som valgte økonomiske og administrative fag.

Det var størst sannsynlighet for å bosette seg i Bergen hvis man valgte samfunnsvitenskapelige fag eller naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag, og minst sannsynlighet for å bosette seg i Bergen hvis du valgte helse, sosial og idrettsfag.

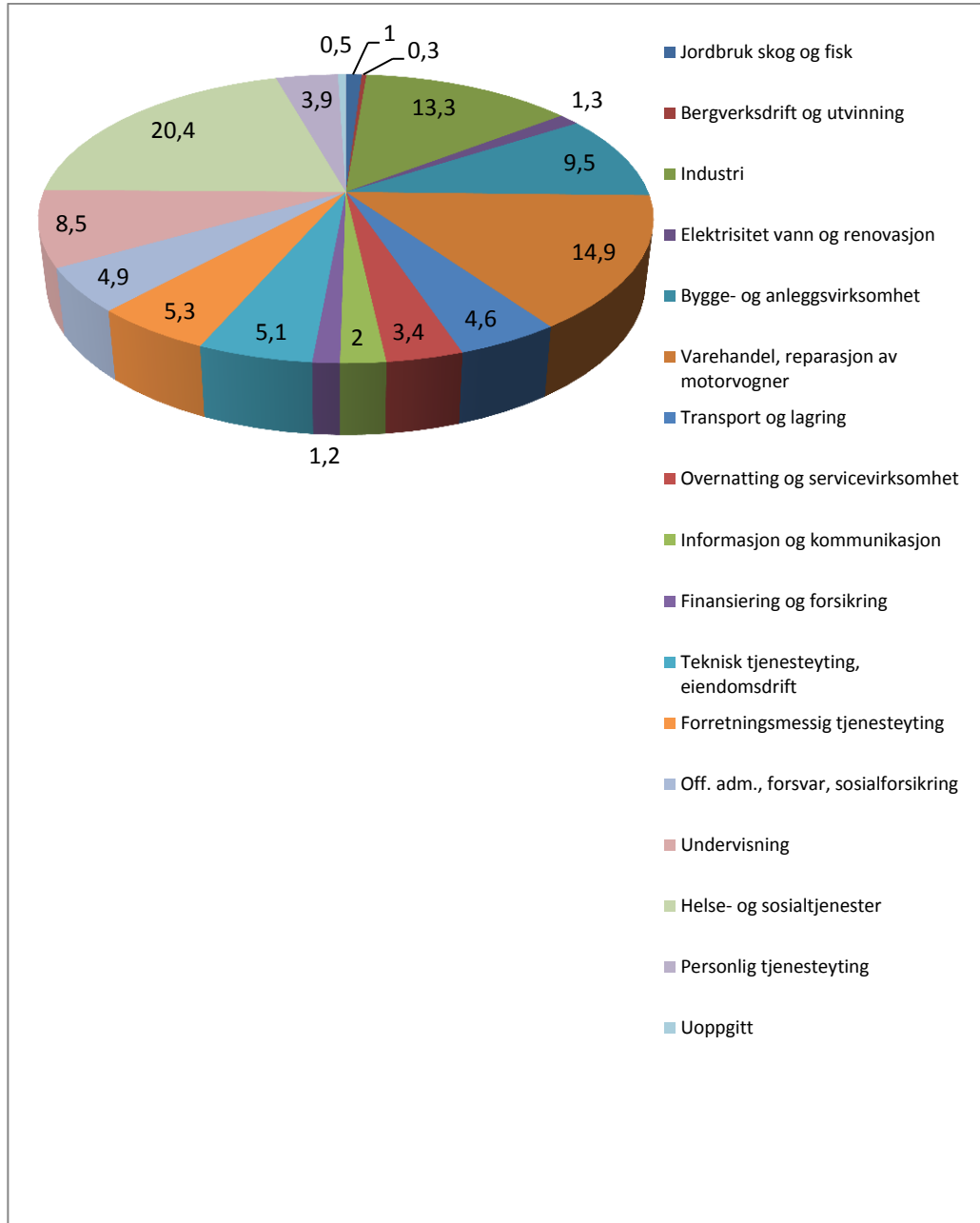
Når det gjaldt Stavanger var det størst sannsynlighet for å bosette seg i kommunen hvis du valgte helse, sosial og idrettsfag, og minst sannsynlighet for å bosette seg i Stavanger hvis du valgte samfunnsvitenskapelige fag.

Det var endelig størst sannsynlighet for å bosette seg i andre kommuner utenfor disse store studiestedene hvis du valgte naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag, og minst sannsynlighet hvis du valgte samfunnsfaglig utdanning.

Samlet sett antyder disse analysene kanskje ikke overraskende at studievalg later til å ha betydning for mobilitetsmønstre og valg av bostedskommuner. Vi antar at næringsstruktur og arbeidsplasser vil kunne være en av flere faktorer som påvirker valg av utdanning og bakenforliggende drivkrefter knyttet til mobilitet. Som vi ser av figur 26 og 27 på de følgende sider, er det store forskjeller mellom Kristiansandsregionen (representert ved de 8 kommunene i vårt utvalg) og Oslo spesifikt når det gjelder næringsstruktur. Denne har ikke endret seg betydelig de siste årene. Når det gjelder landet under ett er sammensetningen av arbeidsplasser her mer lik Kristiansandsregionen enn Oslo. Det faktum at mye av mobiliteten i våre analyser så langt foregår mot Oslo, gjør det relevant å se nærmere på de ovennevnte forskjellene.

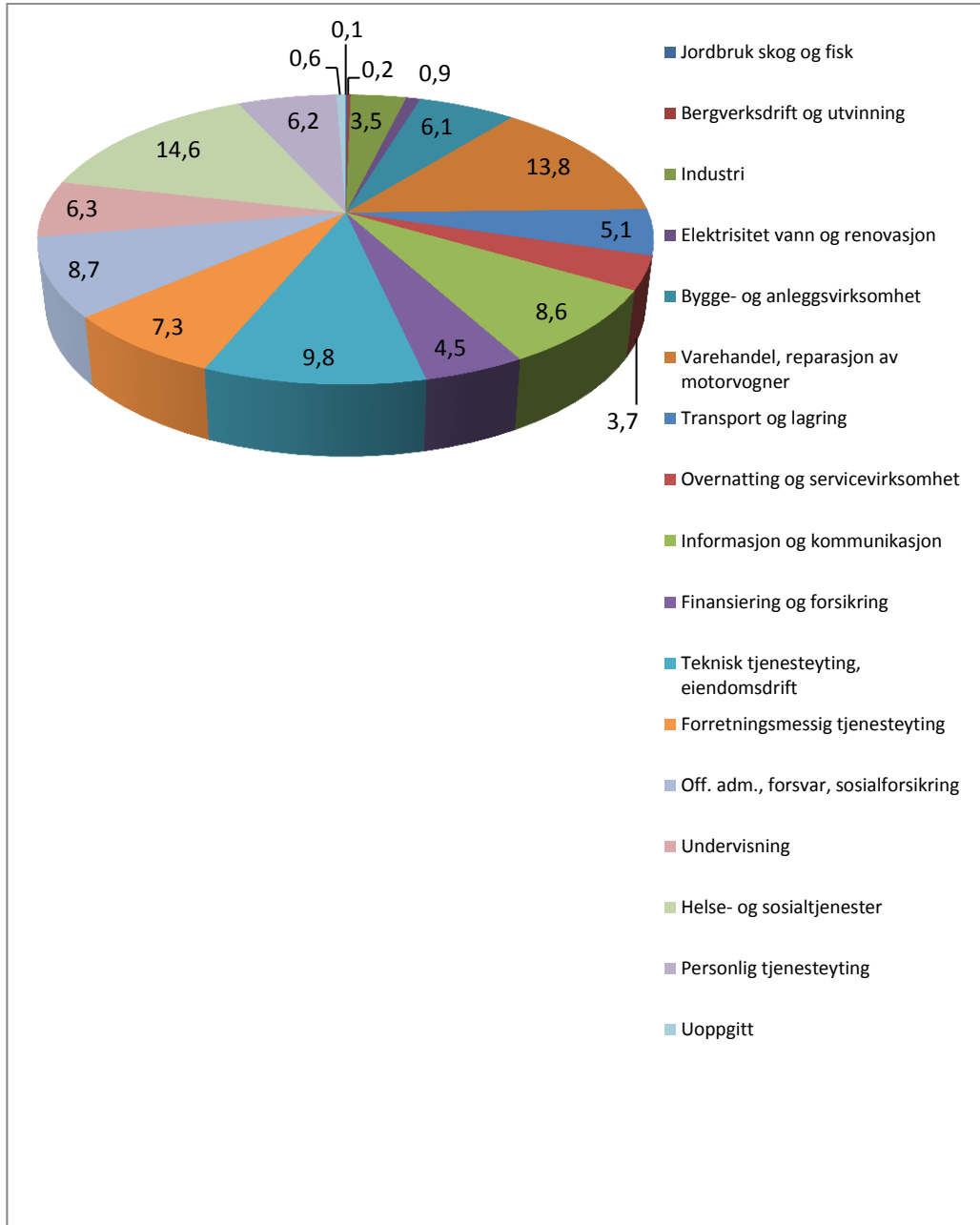
I Oslo utgjør de kunnskapsintensive (finans, forretningsmessig tjenester, ikt og administrasjon) næringer til sammen 38,9 % av arbeidsplassene, mens tilsvarende tall for Kristiansandsregionen er 18,5 %. Sekundærnæringer i form av industri og bygg og anlegg utgjør 22,8 % i Kristiansandsregionen mot 9,6 % i Oslo. Dette viser betydelige strukturelle forskjeller mellom de to regioner og kan være en av flere forklaringsfaktorer på det mobilitetsmønster som finner sted. Våre studier avdekker blant annet at samfunnsfag og økonomiske høyere utdanning trekker ungdom mot Oslo, noe som kan være mulig å forklare ved studietilbud og ikke minst jobbmuligheter.

Figur 26: Næringsstruktur Kristiansandsregionen, andeler i prosenter. Kilde: Statistisk Sentralbyrå

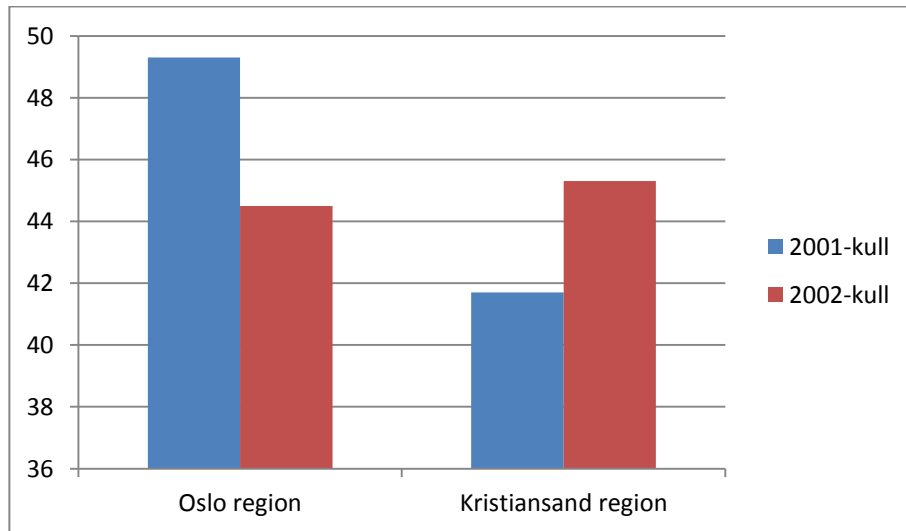

Figur 27: Næringsstruktur Oslo, andeler i prosent. Kilde: Statistisk Sentralbyrå

Til slutt ønsket vi å finne ut i hvilken grad de som dro ut av regionen til Oslo i forbindelse med høyere utdanning ble værende i Oslo. Vi har sett på både 2001- og 2002-kullet i forhold til bostedskommune pr. 1. oktober 2012 (figur 28). Blant de som hadde registrert første studiested i Oslo ble nær halvparten i begge kullene boende i Oslo eller omkringliggende kommuner (Ski, Lørenskog, Skedsmo). Den store majoriteten av de som ikke ble værende i Oslo ser ut til å ha vendt tilbake til Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion.

Figur 28: Andel i utvalgte årskull med første studiested i Oslo, fordelt på utvalgte bostedskommuner pr. 1. oktober 2012, i prosent. N 2001=144; N 2002=133.

Missing=9

5 Sammendrag og diskusjon av funnene

I denne rapporten har vi undersøkt sammenhenger mellom frafall, gjennomføring og regional mobilitet. Studien som ligger til grunn har vært gjennomført som en pilotstudie i Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion med data utlånt fra Statistisk Sentralbyrå. Vi har hovedsakelig tatt utgangspunkt i det kullet som startet i videregående opplæring i 2001 og undersøkt hvor de befant seg 10 år senere, og hva de gjorde. Men vi har også i mange tilfeller utvidet fokuset til påfølgende årskull, med muligheter til å spore bostedskommune frem til 1. oktober 2012.

Våre hovedanliggender var for det første å finne mer ut om det er slik at det er hovedsakelig elever som har gjennomført videregående skole som flytter ut av regionen, mens elever som har falt fra hovedsakelig blir værende i regionen? Hvis det viser seg at disse hypoteser er tilfellet, innebærer det at mobilitetsmønsteret blant de unge i en region også kan ha stor betydning for regional utvikling. Studien ser ut til å bekrefte at det er en stor diskrepans mellom de som fullfører og de som ikke fullfører videregående opplæring innen 5 år i forhold til regional mobilitet, spesielt når vi så på arbeidsstedskommune.

Funn: De som fullfører forsvinner i større grad ut av regionen enn de som ikke gjør det, og mobiliteten later til å være knyttet til både høyere utdanning og arbeid.

Langt fler av de som fullfører er også i jobb. Den største mobiliteten til en enkeltkommune er til Oslo, men det er også en generelt stor mobilitet spredt utover kommuner over hele landet. Vi fant at nær halvparten av de som dro til Oslo i forbindelse med studier, fortsatt var bosatt i Osloregionen 10- 11 år etter at de startet i videregående opplæring i Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion. Forskning viser at en betydelig del av de som studerer utenfor den regionen de vokste opp i, ser ut til å bli værende i den regionen der de tok utdannelsen to eller fem år etter ferdig utdanning (Grythfeldt og Heggen, 2012). Dermed har utdanningssted stor betydning for hvor en bosetter seg i fremtiden. Når vi undersøkte yrkesstatus og arbeidsstedskommune 10 år etter at elevene begynte i videregående opplæring fant vi store forskjeller i forhold til regional mobilitet mellom de som hadde fullført og ikke fullført videregående opplæring innen 5 år. Nesten 8 av 10 av de som ikke fullførte hadde arbeidsstedskommune i regionen, mot bare rundt 6 av 10 av de som fullførte. Man kan dermed se det slik at man eksporterer en god del kompetanse ut av regionen.

Funn: Innvandrere som fullfører later til å være mer «tro» mot regionen enn norskfødte med to norskfødte foreldre.

Studien som er nevnt ovenfor fant at personer med innvandrerbakgrunn var noe mer mobile enn nordmenn. Blant personer som er født utenfor OECD var andelen som flyttet 13 prosent, mot 8 prosent blant personer som er født i Norge (ibid). Basert på mer generelle studier av flyttemønstre hos innvandrerbefolkningen, og våre funn om at elever som fullfører videregående opplæring innen 5 år i større grad trekker ut av regionen, forventet vi at innvandrerbakgrunn skulle gi større sannsynlighet for mobilitet til Oslo blant de som fullfører. Men tvert i mot fant vi at det var de norskfødte med to norskfødte foreldre som hadde fullført som i størst grad forsvant ut av regionen til Oslo. Innvandrere som hadde fullført ble i stor grad boende i regionen, men hadde langt vanskeligere for å få jobb enn norskfødte med to norskfødte foreldre. De norskfødte med to norskfødte foreldre som *ikke* fullførte er de som er mest «tro» mot regionen. Innvandrere som ikke fullførte hadde en større sannsynlighet for mobilitet til Oslo, hvor over 12 prosent av de i 2001-kullet som var i arbeid 10 år senere, arbeidet. Her må vi ta forbehold om at vi ikke har hatt muligheter til å kontrollere for sosioøkonomisk status, karakterer i grunnskolen osv.

Funn: Studien antyder sammenhenger mellom studievalg og mobilitetsmønstre som kan forklares ut fra regionale studietilbud og arbeidsmarkeder.

Vi fant ikke statistisk signifikante funn relatert til studievalg og mobilitetsmønstre, men analysene kan likevel gi indikasjoner på at studievalg har betydning for mobilitetsmønstre og valg av bostedskommuner. For eksempel er det tegn til at det var størst sannsynlighet for å bli boende innenfor Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion hvis du valgte lærerutdanning og utdanning i pedagogiske fag, og minst sannsynlighet for å bosette seg i regionen hvis du valgte helse, sosial og idrettsfag. Det var størst sannsynlighet for å bosette seg i Oslo hvis du valgte en utdanning innen samfunnsfag og juridiske fag og økonomiske og administrative fag, minst sannsynlighet for å bosette seg i hovedstaden hvis du valgte naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag. For de som hadde bosatt seg i Trondheim der man finner Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), var det ikke overraskende størst sannsynlighet for å bosette seg i kommunen blant de som valgte naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag.

En av målsettingene med en regional, desentralisert universitets- og høgskolestruktur har vært at utdanningsinstitusjonene skal forsyne det regionale ar-

beidsmarkedet med arbeidskraft. Regional rekruttering til høyere utdanning ser ut til å øke mulighetene for at kandidatene blir i regionen etterpå. En studie utført av Statistisk Sentralbyrå (Stambøl, 2013) viser at 60 prosent av studentene blir værende i samme fylke eller landsdel som de har studert i. Det er visse forskjeller mellom fagfeltene: studenter med samfunnsfag, juridiske fag og helse- og sosialfag er blant de som gir den høyeste tilføring av kompetanse til hvert enkelt fylke. I den aktuelle regionen i vår undersøkelse var det Høgskolen i Agder, Universitetet i Agder fra 2007 som var den viktigste regionale utdanningsinstitusjonen. Studieretninger her var blant annet innenfor pedagogikk og lærerutdanninger, helse- og idrettsfag, realfag, humanistiske fag, kunsthøgskole, økonomi og samfunnsfag, og teknologi. Kanskje ikke overraskende ga det som vi har sett stor sannsynlighet for 2001-2004 kullene å bli boende i regionen hvis du valgte lærerutdanning og utdanning i pedagogiske fag. Dette er fag som det har vært vekt på i studietilbudet ved både Høgskolen og senere Universitetet i Agder. På dette punktet ser undersøkelsen vår ut til å støtte tankene om at regional rekruttering til høyere utdanning øker mulighetene for at kandidatene blir i regionen etterpå.

Det kan også være viktig å undersøke regionale arbeidsmarkeder. NOU 2011:3 *Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet* legger særskilt vekt på utviklingstrekk i regionale arbeidsmarkeder, spesielt for høyere utdannet arbeidskraft. Tall fra Brønnøysund, Purehelp og Statistisk Sentralbyrå viser at i Oslo utgjør de kunnskapsintensive (finans, forretningsmessig tjenester, ikt og administrasjon) næringer til sammen 38,9 % av arbeidsplassene, mens tilsvarende tall for Kristiansandsregionen er 18,5 %. Sekundærnæringer i form av industri og bygg og anlegg utgjør 22,8 % i Kristiansandsregionen mot 9,6 % i Oslo. Dette viser betydelige strukturelle forskjeller mellom de to regioner og kan være en av flere forklaringsfaktorer på det mobilitetsmønster som finner sted. Våre studier avdekker blant annet at samfunnsfag og økonomisk høyere utdanning trekker ungdom mot Oslo, noe som kan være mulig å forklare ved studietilbud og ikke minst jobbmuligheter. Samfunnsfag, humanistiske fag og økonomiske fag er eksempler på utdanningsretninger som løper langs linjer som i mange tilfeller peker mot offentlig sektor. Dette er også fag som er etterspurt i privat sektor, men er mye rettet mot det offentlige. Skulle en velge samfunnsfag og statsvitenskap, vil sannsynligheten for å flytte tilbake til Kristiansandsregionen være mindre, noe som kan ha sammenheng med smalere jobbmuligheter. Dette vil også delvis være tilfellet for økonomer og jurister. Når en ser på fordeling av arbeidsplasser, uavhengig av utdanningsnivå, finner vi at offentlig administrasjon og lignende utgjør 8,7 % i Oslo, mens andelen er 4,9 % i Kristiansandsregionen. Dette gir et signal om at hvis en velger ovennevnte fag/høyere utdanning vil en lett trekkes mot sentrale strøk som Oslo.

Funn: Trekk ved regionale studietilbud og arbeidsmarkeder kan ikke forklare alle mobilitetsmønstre.

Vi har sett at det var *minst* sannsynlighet for 2001-2004 kullene i vår studie å bosette seg i regionen hvis man valgte helse, sosial og idrettsfag. Her må vi ta forbehold ved at funnene knyttet til studieretninger og mobilitet ikke var statistisk signifikante. Det er likevel et interessant funn siden man lenge har hatt disse studietilbudene i regionen. Kanskje en del av forklaringen er at noen deler av det helsefaglige studietilbudet frem til 2010 var lokalisert i Arendal, og noe er lokalisert i Grimstad. Men man har også hatt helse, sosial og idrettsfaglige studietilbud i Kristiansand. Man kan dermed ikke forstå mobilitetsmønstrene som avdekkes i vår studie utelukkende ut fra regionale studietilbud. Ettersom helse- og sosialfag tradisjonelt sett er fagretninger som tiltrekker fler kvinner er det nærliggende å spørre seg om ikke *kjønnsdimensjonen* er en del av forklaringsbildet her? Men når det gjelder spørsmålet om vi kunne identifisere forskjeller i mobilitetsmønstre knyttet til elevenes kjønn, kan vi ikke rapportere at vi har funnet betydelige forskjeller i vårt datamateriale.

Hva med regionale arbeidsmarkeder? Tall fra Brønnøysund, Purehelp og Statistisk Sentralbyrå viser at når det gjelder andel arbeidsplasser innen helse- og sosialfag er den faktisk høyere i Kristiansandsregionen enn Oslo (20,4 % av arbeidsplassene mot 14,6 %). Her vil det også kunne forekomme en andel private arbeidsplasser, men de fleste plasser er innen det offentlige. Dermed finner vi heller ingen åpenbare forklaringsfaktorer år det gjelder mobilitetsmønstrene knyttet til helse- og sosialfag her.

Samtidig bør man holde mulighetene åpne for at det også kan ligge til grunn andre forklaringsmodeller. I en eldre studie gjennomført av Aetat (Reiersen, 2004) viste det seg for eksempel at mens det i Nord-Trøndelag var 21 % av de yrkesaktive i 2002 som flyttet for å få jobb, var det tilsvarende tall for Vest-Agder kun 1 %. Andelen som flyttet for å få jobb var for hele landet 9 %. I år 2002 var det en arbeidsledighet på om lag 4 %. Oppgangskonjunkturen startet senere. Var personer i Vest Agder mer villig til å stå uten jobb enn til å flytte på seg?

I henhold til mobilitetsteorier kan også strukturelle faktorer som familiestrukturer og nettverk spille inn. Venner på skolen som flytter for å studere, familiemedlemmer som har gjort det samme, og det motsatte, venner som blir og lokale familiestrukturer, er mekanismer vi i henhold til teorien skal kunne anta virker i en kontekst som Kristiansandsregionen. Det er likevel

vanskelig å se hvorfor dette skulle påvirke de som velger helse- og sosial fag i større grad enn andre. Det kan derfor være behov for å vurdere mer individuelle forklaringsmodeller. Vi har diskutert funnene med instituttledere ved Universitetet i Agder, og en mulig forklaring kan for eksempel være at det har noe med persontyper å gjøre. Erfaringer er at en del studenter tar idrettsfag som et «opplevelsesår», og at de ofte har en viss «utfartstrang» og er mer «opplevelsessøkende». En del velger videre studier som man heller ikke har ved UiA, som fysioterapi og medisin etter de har tatt idrettsfag, og havner dermed utenfor regionen. Dette kan gi større sannsynlighet for at de bosetter seg utenfor regionen også. Dette er i alle tilfelle forhold vi trenger mer kunnskap om for å si noe mer sikkert. Mer enn noe annet later disse funnene til å antyde et behov for mer integrerte modeller som inkluderer både individuelle og strukturelle faktorer i form av nettverk, kulturelle og sosiale mekanismer, økonomiske forhold, kompetanseprofiler, interesser og personligheter om vi skal forklare eksporten av kompetanse og humankapital ut av regionen.

Litteraturliste

Bakken, A. (2003). *Minoritetsspråklig ungdom i skolen*. Rapport 15/03. Oslo: NOVA.

Bakken, A., & Sletten, M. (2000). Innvandrerdoms planer om høyere utdanning – realistiske forventninger eller uopnåelige aspirasjoner? *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 17, 27-36.

Birkelund, G. E., & Mastekaasa, A. (2009). *Integrert? Innvandrere og barn av innvandrere i utdanning og arbeidsliv*. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Buland, T., Dahl, T., Havn, V.H., og Finbak, L. (2007) *Intet menneske er en øy: Rapport fra evaluering av tiltak i Satsing mot frafall*. (SINTEF rapport: TSTF50 A07023)

Distriktssenteret (2013). *Drømmen om å bli flere. Temahefte om tilflytting*. Steinkjer: Distriktssenteret.

Falch, T. og Nyhus, O. H. (2009). *Frafall fra videregående opplæring og arbeidsmarkedstilknytning for unge voksne*. Trondheim: Senter for økonomisk forskning AS.

Fekjær, S. (2006). Utdanning hos annengenerasjon etniske minoriteter i Norge. *Tidsskrift for Samfunnsforskning*, 1.

Fekjær, S., & Brekke, I. (2009). I samme båt. Frafall fra videregående skole og arbeidsmarkedstilknytning blant etterkommere av innvandrere og unge med majoritetsbakgrunn. I: G. E. Birkelund & A. Mastekaasa (Eds.), *Integrert? Innvandrere og barn av innvandrere i utdanning og arbeidsliv*. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Grimsrud G.M. og Sørli, K. (2004). Flytting og bosetting, jobb og pendling. I Berg, N.G., Dale, B., Lysgård, H.K. og Løfgren, A.: *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim: Tapir akademiske forlag

Grimsrud, G.M. (2000). *Kvinner på flyttefot*. Rapport. Lillehammer: Østlandsforskning.

Grimsrud, G.M. (2012). *Rural migrasjon i Norge: import av teori, metodologiske tilnæringer og kjønnede flyttemønstre*. Dr.polit. avhandling, Institutt for geografi, Universitetet i Bergen.

Grindland, M. V. (2009). Minoritetselevers frafall fra videregående opplæring. In G. E. Birkelund & A. Mastekaasa (Eds.), *Integrert? Innvandrere og barn av innvandrere i utdanning og arbeidsliv* Oslo: Abstrakt forlag.

Grythfeldt, K og K. Heggen (2012). *Er høgskolene regionale kvalifiseringsinstitusjoner? Likheter og ulikheter mellom høgskolene på Vestlandet og i hovedstadsregionen*. Høgskolen i Oslo og Akershus: Rapport 2012 nr. 5

Haugen, M.S. og Villa, M. (2006). Gossip and rumour – the dark side of the rural safe and good? Young people's gendered narratives of rural life. *Norsk Geografisk Tidsskrift* 60:309–316.

Heath, A. F., Rothon, C., og Kilpi, E. (2008). The Second Generation in Western Europe: Education, Unemployment, and Occupational Attainment. *Annual Review of Sociology*, 34, 211-235.

Hernes, G. (2010). *Gull av gråstein. Tiltak for å redusere frafall i videregående opplæring*. Fafo-rapport 2010:03. Oslo: Fafo.

Holth Mathiesen, I. (2012). *Grunnlagsutredning Scenarier 2029: Ungdom i skole og arbeidsmarked*. Arbeidsnotat IRIS.

Juvkam, D., Kann, F., Lian, J.I., Samuelsen, R. og Vanberg, V. (2011). *Storbyregioners funksjonelle grenser*. NIBR-rapport 2011:16. NIBR.

Kaspersen, S. L., Bungum, B., Buland, T., Slettebak, R. & Ose, S. O. (2012). *Holdninger til fravær og nærvær i skole og arbeidsliv*. SINTEF/NTNU Rapport 2012.

Lauglo, J. (2000). Social capital trumping class and cultural capital? Engagement with school among immigrant youth. In S. Baron, J. Field & T. Schuller (Eds.), *Social Capital: Critical Perspectives*. Oxford: Oxford university Press.

Markussen, E. (2010). *Frafall i utdanning blant 16-20-åringer i Norden*. Nordisk ministerråd: København.

Markussen, E. og Seland, I. (2012) *Å redusere bortvalg – bare skolens ansvar? En undersøkelse av bortvalg ved de videregående skolene i Akershus fylkeskommune skoleåret 2010-2011*. NIFU rapprt 6/12.

NOU 2009:18: *Rett til læring*.

OECD (2008): "Jobs for Youth. Norway". OECD, Paris.

Reiersen, T. (2004). Én av tolv flytter for å få jobb. *Rapport om arbeidsmarkedet* nr.1/2004. Aetat.

Rye, J. F. (2012). Kjønnsperspektiv på flytteforskning om ungdom. *Barn* nr. 1/2007:81-101.

Stambøl, L.S. (2013). *Studentvandring. Rekruttering til studier og tilførsel av nye høyt utdannede i et geografisk perspektiv*. Rapporter 6/2013. Statistisk Sentralbyrå.

Støren, L.A. (2010) *Unge innvandrere i utdanning og overgang til arbeid*. Rapport 45/2010 NIFU.

Støren, L. A. og Helland, H. (2009) Ethnic Differences in the Completion Rates of Upper Secondary Education: How do the Effects of Gender and Social Background Variables Interplay? *European Sociological Review*. Advance Access published on Aug 5., 2009 doi: 10.1111/10931111/esr/jcp041

Søholt, S., Aasland, A., Onsager, K. & Vestby, G.M. (2012). «Derfor blir vi her» - innvandrere i distrikts-Norge. NIBR-rapport 2012:5.

Utdanningsdirektoratet (2011) *Utdanningsspeilet 2011. Tall og analyse av grunnopplæringen i Norge*. Oslo: Utdanningsdirektoratet.

Villa, M. (2000). Livsfasebygda. I: Husmo, M. & Johnsen, J.P. (red.) *Fra bygd og fjord til kafebord*, 175-185. Tapir Akademiske Forlag, Trondheim.

Wallevik, K., Guribye, E., Eide, E.S. (2014). *Næringsstruktur og kompetanseprofil i Agder*. Prosjektrapport nr. 1/2014 Agderforskning.

Fou informasjon

Tittel	Hvor ble de av? En studie av mobilitets mønstre blant unge i Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion etter videregående skole
Prosjektleder	Eugene Guribye
Forfattere	Eugene Guribye, Knut Hidle, Arild Vangstad
Oppdragsgiver	Sørlandet Kompetansefond
Rapport type	FoU-rapport
Rapport nr	2/2014
ISSN-nummer	1892-0497 (pdf)
Tilgjengelighet til rapporten	www.agderforskning.no
4 emneord	Regional mobilitet; gjennomstrømning; Kristiansand bo- og arbeidsmarkedsregion; regional utvikling
Sammendrag	Rapporten undersøker forholdene mellom gjennomstrømning i videregående opplæring og regional mobilitet. Potensielle sammenhenger knyttet til kjønn og innvandrerbakgrunn undersøkes også.